

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Αριθ. 6.

Σάββατον 14/26 Ιανουαρίου 1878.

Τιμή 3 χαρτόγραφα.

Κωνσταντινούπολις, 13/25 Ιανουαρίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ.

Τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ἐσημείωσε τὸ ἀνυπομύτως ἀνχμενόμενον διάγγελμα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, ὅπερ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ταῖς τελευταίαις εἰδήσεσι τοῦ προηγουμένου ἡμῶν ἀριθμοῦ· τὸ τέλος τῆς παροῦσης ἐβδομάδος σημειοὶ ἢ συνομολόγησις τῶν προκαταρκτικῶν ὄρων τῆς εἰρήνης μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας.

Τὸ διάγγελμα τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας καὶ αἱ γενόμεναι ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ συζητήσεις κατέδειξαν ὅτι αἱ φιλοπόλεμοι τάσεις τοῦ τορικοῦ ὑπουργείου Βήκονσφρηλδ, ἐὰν πράγματι εἶχε τοιαύτας, ἐδέησε νὰ υποχωρήσωσιν εἰς τὰς φιλειρηνικωτέρας ἰδέας τῶν περὶ τοὺς λόρδου Σαλισβουρή καὶ Καρναρβῶν καὶ τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Ἐντὶ τῆς παταγωδῶς ἀγγελθείσης πιστώσεως, ἣν ἐμελλε κατὰ τὰς διακηρύξεις τῶν ὑπουργικῶν ἐφημερίδων νὰ ζητήσῃ ἡ κυβέρνησις, ὅ τε λόγος τῆς βασιλίσσης καὶ αἱ διακηρύξεις τῶν ὑπουργῶν ἀπέφυγον νὰ θίξωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐδηλώθη δὲ μόνον ὅτι τὸ Κοινοβούλιον συνεκλήθη ὅπως ἡ κυβέρνησις ἦναι εἰς θέσιν νὰ ζητήσῃ τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε κρίνει δικυβευόμενα τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου, ἢ ἐξ ἀπρόσπου τινός καὶ ἐνδεχομένης περιπτώσεως.

Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνή-

σεως, ἀποδεχομένης οὖσα κατ' ἀρχὴν τὴν συνομολόγησιν τῶν προκαταρκτικῶν ὄρων τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν δύο ἐμπολέμων, ἔπεισεν ἔτι μάλλον, κατὰ φυσικὸν λόγον, τὴν Ὑψ. Πύλην ὅπως παρῆ συντόμως εἰς τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τούτω μάλλον, ὅσα αἱ καθ' ἑκάστην τῶν Ρώσων προελάσεις βαρυτέρους ἠδύνατο νὰ καταστήσωσι τοὺς ὄρους τούτους. Τούτου ἕνεκα, ἅμα τοῦ λόγου τῆς βασιλίσσης γνωσθέντος ἀπεστέλλετο ἐντεῦθεν τὴν παρασκευὴν τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ὁ Ἰζζέτ βέης, φέρων τὰς τελικὰς καὶ ὁριστικὰς ὁδηγίας τῆς Πύλης εἰς τοὺς ἐν Καζανλίκ ἀντιπροσώπους αὐτῆς καὶ πλήρη ἐξουσίαν ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῶν προκαταρκτικῶν ὄρων τῆς εἰρήνης. Ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ κατάστασις δὲν ἐπέτρεπον πλέον τῇ Πύλῃ ἀναβολὴν, καὶ ἐνταῦθα ἡ τε κυβέρνησις καὶ ἡ δημοσία γνώμη ἐξεδηλώθησαν ὑπὲρ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ἀντὶ πάσης θυσίας.

Ἐπισπεύσθησαν ὡς ἐκ τούτου αἱ διαπραγματεύσεις καὶ ἀρξάμεναι, ὡς λέγεται, τὴν κυριακὴν, ἀπέληξαν τὴν τετάρτην εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῶν προκαταρκτικῶν τῆς εἰρήνης ὄρων, οἵτινες ἐγνώσθησαν εἰς τὴν Ὑψ. Πύλιν τὴν τετάρτην διὰ τηλεγραφήματος τῶν πληρεξουσίων Σερβῶν καὶ Ναμὴκ πασσῶ. Ἐπισήμως οἱ ὄροι οὗτοι δὲν ἀνεκοινώθησαν εἰσέτι, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἐγνώσθησάν τινα περὶ αὐτῶν ἐξ ἡμιεπισήμων κύκλων καὶ ἐκ τῶν ἐφημερίδων. Ἐὰν τὰς ἀποκαλύψεις ταύτας ἀκριβεῖς ἢ τοῦλάχιστον ὁμοιολήθεις θεωρήσωμεν, ἡ Ρωσσία

λίαν δεξιῶς καὶ διπλωματικῶς φειδομένη φαίνεται τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῶν δυσπιστιῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὡς πρὸς τὰ ἀποκλειστικὰ αὐτῶν συμφέροντα. Καὶ πρῶτον σημειούμεν τὰ περὶ τῶν ὄρων τούτων λεγόμενα.

Κατ' ἀικομίμησιν τῆς Γερμανίας, ἡ Ῥωσσία ζητεῖ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ἐνὸς διλιονίου βουβλίων, ἀνθ' ἧς ὡς ἐγγύθιον ἀπαιτεῖ, λέγεται, τὴν μέχρις ἀποπληρωμῆς κατοχὴν εὐρωπαϊκῶν τινῶν χωρῶν τῆς Τουρκίας. Ἐκτὸς τοῦ ὄρου τούτου ἀπαιτεῖ δι' ἑαυτὴν τὴν προσάρτησιν τῆς τουρκικῆς Ἀρμενίας, ἐκτὸς τῆς Ἑρζερούμ, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἀρκαριθεϊσῆς ἀπ' αὐτῆς κατὰ τὴν περιαιρὴν συνθήκην καὶ προσαρτηθείσης τῆ Ῥουμανίᾳ Βεσσαραβίας, δι' ἧς ἤθελε γεῖναι καὶ αὐτὴ κυρία ἐνὸς τῶν στομιῶν τοῦ Δουνάβου, τοῦ τῆς Κίλιας. Ὑπὲρ δὲ τῶν συμμάχων αὐτῆς ζητεῖ ὑπὲρ μὲν τῆς μάλιστ' αὐτῆς συντελεσάσης Ῥουμανίας τὴν ἀνακέρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς καὶ τὴν εἰς αὐτὴν προσάρτησιν τῆς Δούβρουτσας· ὑπὲρ δὲ τοῦ περιλημένου αὐτῆ Μαυροβουνίου τὴν εὐρογύλωσιν τῆς χώρας αὐτοῦ ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ἤδη κατεχομένων παρ' αὐτοῦ (ultra possidetis) χωρῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐν Ἑρζεγοβίνῃ ὑπὲρ δὲ τῆς Σερβίας, ἐλευθέρως μόνον κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν καὶ πῶς δυναμένης νὰ ἐμπνεύσῃ ἀνησυχίας εἰς τὴν Αὐστρουγγαρίαν, ἀπλῶς μόνον προσάρτησιν μέρους τῆς Παλαιᾶς Σερβίας. Ὑπὲρ τῶν σλαυικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας τὴν εἰς αὐτόνομον κράτος ἀνακέρυξιν τῆς Βουλγαρίας καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τέλος χριστιανικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πλήρους ἰσότητος καὶ τοῦ περὶ αὐτοδιοικήσεως (self government) προγράμματος, ὅπερ ἐξεπόνθη διὰ τὴν Βοσνίαν, Ἑρζεγοβίνην καὶ Βουλγαρίαν ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνδιάσκεψις.

Ἐπιφυλάσσει δὲ, λέγεται, εἰς εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, ὅπερ συγκροτηθήσεται ἐν Βιέννῃ, τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τῆς ἐλευθεροπλοίας

τῶν πορθμῶν, ἧτις κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρίζεται, τῆς ὁροθεσίας τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας, ἐκτὸς τῶν σλαυικῶν, εἰσαχθησομένης αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν ἐγγεγῶν αὐτῆς.

Ἐ Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης λεγόμενα οὐχὶ πάντῃ ἀπίθνα. Οὕτω τῶν ὄρων τιθεμένων ὑπάρχουσι τὰ κανονιστὰ μεταξὺ τῶν δύο ἐμπολέμων κατ' ἴδιαν, ὅσα δηλονότι ἀφορῶσιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας καὶ μάλιστα τῶν Σλαύων, ὑπὲρ ἧς ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξεν ὅτι ἔσται ὁ ἀγὼν αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν ἀποζημίωσιν, χρηματικὴν τε καὶ τοπογραφικὴν, τῶν θυσιῶν εἰς ἃς ὑπεβλήθη ἡ Ῥωσσία ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τούτου, καθ' ὃν παρέστη ὡς ἐντολοδύχος τῆς Εὐρώπης· ὑπάρχουσι δὲ καὶ τὰ διακανονιστὰ ὑπὸ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου, ὅσα συνεχονται μετὰ τῶν γενικῶν συμφερόντων τῆς Εὐρώπης καὶ μετὰ τῶν ὑρισταμένων συνθηκῶν, οἷα τὰ τῆς ὁροθεσίας τοῦ σλαυισμοῦ, τῶν γενικῶν μεταρρυθμίσεων, τῆς ἐλευθεροπλοίας τῶν πορθμῶν, ἴσως δὲ καὶ τὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ῥουμανίας.

Ἡ φαινομένη αὕτη μετριοπάθεια τῆς Ῥωσσίας καὶ τὰ ἄχρη τοῦδε ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ ἐκδηλωθέντα φιλειρηνικὰ αἰσθήματα ἠδύνατο νὰ παράσχῃ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀπεσοδήθη πᾶσα περαιτέρω περιπλοκὴ τοῦ ζητήματος. Ἐν τούτοις τὰ τελευταῖα ἐκ Λονδίνου τηλεγραφήματα φαίνονται προσιωιζόμενα νέας καὶ αὐτὴς περιπλοκάς, περὶ ὧν δὲν δυνάμεθα εἰσεῖτι νὰ προεικασώμεν ποίας δύνανται νὰ λάβῃσι διαστάσεις. Ἐνῶ ὁ σὶρ Στάφορντ Νόρθκοτ, ὑπουργὸς τῶν οικονομικῶν καὶ ἡγέτης τῶν τόρων ἐν τῇ κάτω Βουλῇ, ἐκήρυττε τέως ὅτι οὐδεμία ἤθελε ζητηθῆ συμπληρωτικὴ πίστῳσις πρὸ τῆς γνώσεως τῶν Ῥωσσικῶν περὶ εἰρήνης ὄρων, αἰφνης ἐν τῇ συνεδρίῳ τῆς πέμπτης ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ὑποβληθῇ τὴν δευτέραν νομοσχέδιον συμπληρωτικῆς πίστῳσεως διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη αἴτησις πίστῳσεως ἐξέπληξεν οὐ μόνον τοὺς φιλελευ-

θέρους, ἀλλὰ καὶ τινὰς τῶν συντηρητικῶν. Εἰς τούτων ἐπιρρώτησεν ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἔλαβεν ἤδη ἀνακοίνωσιν τῶν περὶ εἰρήνης ὄρων οὓς ἡ Ῥωσσία προέτεινεν. Ὁ δὲ τῆς φιλελευθέρως ἀντιπολιτεύσεως ἡγέτης μαρκήσιος Ἄρτιγκτων ἤλεγξε τὸ ὑπουργεῖον διὰ τὴν ἀντίφασιν τῆς ἐνεστώσης ἀγγελίας πρὸς τὴν προηγουμένην δῆλωσιν ὅτι οὐδὲν θὰ ἐζητεῖτο πρὶν ἢ γνωσθῶσιν οἱ περὶ εἰρήνης ὄροι. Ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησεν εἰς τούτο ὅτι ἡ κυβέρνησις ἤλπιζεν, ὅτε τὴν δῆλωσιν ἐκείνην ἐποιεῖτο, ὅτι θὰ γνωρίσῃ ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ μία ἤδη παρήλθεν ἑβδομάς καὶ μεγάλα Ῥωσσικὰ δυνάμεις ἐξακολουθοῦσι προελαύνουσαι. Ἐπομένως τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον φρονεῖ ὅτι δὲν δύναται ν' ἀναβάλῃ ἐπὶ πλέον τὴν παρουσίαν τοῦ περὶ ἐκτάκτου πιστώσεως νομοσχεδίου.

Ἐντονώτερον ἐτι ἐξεφράσθη ὁ πρωθυπουργὸς κόμης Βήκονσφελδ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν λόρδων, ἐπερωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἀργάιλ περὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἀνεμένετο, κατὰ τὸν λόρδον Βήκονσφελδ· καὶ μὲν οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης δὲν καθωρίσθησαν εἰσεῖτι καὶ ἐπομένως ἀγνωστοί ἦσαν, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ, εἶπεν, ἦν οἱ ὑπουργοὶ τῆς βασιλίσσης ὤφειλον ν' ἀποδεχθῶσι δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως ἢ τῆς ἀρεσκείας ξένης τινοῦ κυβερνήσεως. Οἱ ἄγγλοι ὑπουργοὶ δέον νὰ πράξῃσι τὸ καθήκον αὐτῶν πρὸς τὴν βασιλίσσαν καὶ πρὸς τὴν χώραν.

Ἡ στομφώδης αὕτη δῆλωσις τοῦ κόμητος Βήκονσφελδ καὶ ἡ ἐκ τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων Καρναρβὼν καὶ Δέρβου ἀπουσία κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ παρείχον ὑπονοίας περὶ ὀριστικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ὅπως ἀποφασιστικῶς πλέον ἀποδεχθῆ ἐντονον στάσιν, ἐὰν ὅμως ἀπὸ πολλοῦ ἤδη δὲν εἰθιζόμεθα εἰς τὰς τοιαύτας αἰφνιδίως μετατροπὰς, αἵτινες οὐδὲν ἄχρη τοῦδε ἔσχον ἀποτέλεσμα.

Ἐν τούτοις ἡ Ῥωσσία πράττει πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῇ ὅπως ἄρῃ πᾶσαν ἀφορμὴν τοιαύτης ἐνεργείας τῆς Ἀγγλίας καὶ καταστήσῃ αὐτὴν

ὑπεύθυνον ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης, ἐὰν ἤθελε προαχθῆ εἰς ἐνεργὰ μέσα. Τὸ Ῥωσσικὸν πρακτορεῖον διαψεύσαν προχθὲς ὀριστικῶς τὴν εἰς Καλλιόπολιν προέλασιν Ῥωσσικοῦ σώματος καὶ ὑπαινισσόμενον τὴν πολύκροτον ἐπιστολὴν τοῦ λόρδου Δέρβου περὶ τῶν σημείων τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων λέγει ὅτι «ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις δὲν ἀγνοεῖ τὴν σπουδαιότητα ἣν εἰς τὴν Καλλιόπολιν ἀποδίδει ἡ Ἀγγλία. Ἡ Ῥωσσία οὐδὲν ἔχει συμφέρον ὅπως ἐγγίσῃ τὸ μέρος τοῦτο, ὅπερ δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸν κύκλον τῶν στρατιωτικῶν αὐτῆς ἐργασιῶν. Ἐπομένως ἡ Καλλιόπολις δὲν θὰ καταληφθῆ οὔτε θὰ προσβληθῆ, ἐκτὸς ἂν συγκεντρωθῶσιν ἐκεῖ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ὅτε δὲν δύναται ν' ἀφῆσῃ αὐτὰ ἐπὶ τῶν πλαγιῶν αὐτῆς».

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Αὐστρουγγαρίαν ἐδόθησαν, λέγεται, ὑπὸ τοῦ πρέσβους τῆς Ῥωσσίας κ. Νοβικὼφ ἐξηγήσεις ἐξασφαλίζουσαι τὰ συμφέροντα αὐτῆς καὶ κριθεῖσαι εὐχάριστοι ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀνδράσσου. Ἀγνωστον ὅμως διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς κυρίως Αὐστρίας ἔδωκεν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι τὴν παρῆτησιν αὐτοῦ.

Γνωστότεροί εἰσι, σήμερον οἱ λόγοι τῆς παραιτήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου τῶν πρωθυπουργῶν. Τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου διεφώνουν περὶ τῆς στάσεως ἣν ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἡ Ἑλλάς τούτων μὲν τασσομένων ὑπὲρ τῆς ἐνεργείας, ἐκείνων ὑπὲρ τῆς ἀπραξίας. Παραιτηθέντος τοῦ ὑπουργείου, ὁ κ. Κουμουνοῦρος ἐσχημάτισε νέον ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, συγκείμενον ἐκ τῶν κ. κ. Θ. Δηληγιάννη ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, Σωτηροπούλου τῶν οικονομικῶν, Σωτ. Πετμεζᾶ τῶν στρατιωτικῶν, Μπούμπουλη τῶν ναυτικῶν, Παπαμιχαλοπούλου τῆς δικαιοσύνης καὶ Νοταρᾶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς παιδείας. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑποτίθεται ὡς ἀποδεχόμενον πολιτικὴν ἐνεργείαν.

Η ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ.

Δυνάμεθα σήμερον νὰ συνοψίσωμεν ἐκ τῶν διαφορῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἐπισήμων ρωσικῶν εἰδήσεων τὰ κατὰ τὴν δευτέραν τῶν Ρώστων εἰς Θράκην εἰσέλαισιν, ἧτις ὑπὸ τὴν ἐποψίαν τῶν στρατιωτικῶν συνδυασμῶν, δι' ὧν ἐν βραχεὶ διαστῆματι χρόνου ἐξεμηδενίσθη πᾶσα ἀπόπειρα ἀμύνης ἐν Θράκῃ, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς φοβερᾶς καρτερίας, ἣν ἐπεδείξαντο οἱ ῥῶσοι στρατιῶται κατὰ τὴν διάβασιν ὁρέων πεντακισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ποδῶν ὕψος ἐχόντων ἐν τῇ ὄρᾳ ταύτῃ τοῦ ἔτους, κρίνεται ὡς ἐν τῶν μεγάλων ἐκείνων στρατιωτικῶν γεγονότων, οὗ ὅμοια σπάνια παρέχει ἡ ἱστορία, καὶ δυνάμενον νὰ παραβληθῆ οὐχὶ ἀπεικόντως πρὸς τὴν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ὑπέρβασιν τῶν ἰνδικῶν ὁρέων, τὴν ὑπὸ Ἀννίβας ὑπέρβασιν τῶν Ἀλπεων καὶ τὴν ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Α' κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπέρβασιν τοῦ αὐτοῦ ὄρους.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πλέβνας τὸ ῥωσικὸν στρατηγεῖον ἀποφασίσαν τὴν εἰς Θράκην εἰσβολὴν διείλε τὰ πρὸς τοῦτο διαθέσιμα αὐτοῦ στρατεύματα εἰς τρεῖς στρατιάς, αἰτινες ἐμίλλον νὰ ἐνεργήσωσι συνδεδυασμένως ἐκ τριῶν διαφορῶν σημείων. Τὸ δεξιὸν αὐτῶν κέρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γούρκον, συγκείμενον ἐκ τῶν τριῶν μεραρχιῶν τῆς αυτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἐκ τῆς ταξιαρχίας τῶν εὐζώνων καὶ ἐκ τοῦ ἐνάτου σώματος, ἐμελλε νὰ ἐνεργήσῃ ἐξ Ὀρχανιῆ καὶ Βράτσεσι πρὸς τὴν Σοφίαν, διαβαίνον τὸν δυτικὸν Αἴμον καὶ περιεκλείποντας ἐν Καμαρλί καὶ Ἀράπ κονάκ τουρκικὰς θέσεις, αἰτινες ἐδέσποζον τῆς ἀπὸ Ὀρχανιῆ εἰς Σοφίαν ὁδοῦ. Τὸ κέντρον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκοβελέρ, συγκείμενον ἐκ τριῶν μεραρχιῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ μιᾶς ταξιαρχίας εὐζώνων, ἐμελλε νὰ διελάσῃ διὰ τῶν παρόδων Τετεβέν (εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιαμέτρων ἀνατολικῶς τοῦ Ὀρχανιῆ) καὶ Τρωϊν, ἀπέχοντος 45 χιλιαμέτρων ἀνατολικῶς τοῦ Τετεβέν. Τὸ ἀριστερὸν τέλος κέρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ραχδέτσκι, συγκείμενον ἐκ τοῦ 8 σώματος, δύο μεραρχιῶν πεζικοῦ καὶ μιᾶς ταξιαρχίας εὐζώνων, ἐμελλε νὰ διελάσῃ διὰ Σίπκας, 45 περίπου χιλιαμέτρα ἀπεχούσης ἀνατολικῶς ἀπὸ τῆς παρόδου Τρωϊν. Οὕτω τὰ εἰς Θράκην προελάσαντα ῥωσικὰ στρατεύματα ἀπερτίζοντο ἐκ 12 μεραρχιῶν πεζικοῦ, 3 ταξιαρχιῶν εὐζώνων, 4 μεραρχιῶν ἵππικοῦ, ἧτοι ἐξ

95,000 πεζῶν, 8,000 ἵππέων καὶ 550 τηλεβόλων, ἦσαν δὲ κλιμακῆδόν τεταγμένα κατὰ μῆκος τῶν βορείων ἐξόδων τοῦ Αἴμου ἀπὸ Ὀρχανιῆ μέχρι Σίπκας, ἧτοι ἐπὶ ἀποστάσεως 130—140 χιλιαμέτρων. Ὡς ἐφεδρεία δὲ διὰ τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐτοίμη νὰ προελάσῃ πρὸς νότον διὰ Σοφίας ἢ διὰ Σίπκας, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, ὑπῆρχεν ἐν Πλέβνα μοῖρα ἐκ δύο μεραρχιῶν τῶν ἐπιλέκτων, μιᾶς μεραρχίας ἵππικοῦ, ἧτοι ἐξ 25,000 πεζῶν, 2,000 ἵππέων καὶ 50 τηλεβόλων.

Αἱ ἐργασίαι τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γούρκον δεξιᾶς πτέρυγος ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 9/21 δεκεμβρίου. Τὸ σῶμα τοῦτο διηρέθη εἰς τρεῖς φάλαγγας, ὧν ἡ μὲν ἐμελλε νὰ προελάσῃ εἰς Ὀρχανιῆ πρὸς τὸ Τσουριὰκ κατὰ τὴν νοτιὰν ἄκρην τοῦ Αἴμου, διανύον οὕτω διὰ τῶν ὁρέων διάστημα 20 περίπου χιλιαμέτρων, αἱ δὲ ἄλλαι δύο ἀπὸ Β ἄτσεσι, μικρὸν πρὸς νότον τοῦ Ὀρχανιῆ, πρὸς τὴν Ζιλιάβαν, 20 χιλιαμέτρα πρὸς νότον τοῦ Βράτσεσι, καὶ πρὸς τὸ Οὐμούργας, 10 χιλιαμέτρα νοτιανατολικῶς τοῦ Βράτσεσι. Οὕτω περιεκλείποντο αἱ τουρκικαὶ θέσεις τοῦ Ἀράπ κονάκ καὶ Τὰς κεσέν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Σοφίας, ἡπειλεῖτο δὲ ἡ περιζώσις αὐτῶν ἐκ τῶν ἐξ Ἐτροπόλ προελαυνόντων ῥωσικῶν ἐποσπασμάτων. Ὅπως διαλάθωσι τοὺς Τούρκους, μία Ἰλη Κοζάκων τοῦ Ἀστραχάν κατέλαβε τὸ χωρίον Τσουριὰκ, ἀπὸ δὲ τῆς 9/21 μέχρι τῆς 13/25 δεκεμβρίου οἱ σκαπανεῖς καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ συντάγματος Προεβραζένσκι ἀναπαυόμενοι τὴν ἡμέραν ἐν Τσουριὰκ ἐργάζοντο νύκτωρ ὅπως χαράξωσιν ὁδὸν διὰ τῶν ἀποτόμων καὶ χιονοσκεπῶν βράχων πρὸς μεταφορὰν τοῦ πυροβολικοῦ. Τὴν 12/24 σφοδρὰ χιόνος ἀελλὰ πρὸς μικρὸν κατέστρεψε τὸ διὰ τούτων μόχθων ἐπιτελεσθὲν ἔργον, ὅπερ συνετελέσθη αἰσίως τὴν 13/25, χαρᾶς τῆς ὁδοῦ, ἧτις ἦρκε πρὸς μεταφορὰν τηλεβόλων τῶν 9 λιτρῶν. Ἐν τούτοις ὁ παγετός μεταβλῶν τὴν ὁδὸν εἰς κάτοπτρον ἠνάγκασε τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ράουχ προφυλακὴν νὰ τὰ μὴ βραχίδια πρὸς μεταφορὰν τῶν τηλεβόλων. Τοῦ στρατηγοῦ Γούρκου ἀφικόμενου τῆς 14/26 πρὸς τὸ ἐσπέρας εἰς Τσουριὰκ, ὅπου εἶχε συγκεντρωθῆ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς 15/27, ἤρξατο ἡ ἀπὸ τῶν ὁρέων κατάβασις ἀλλὰ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως,

1) Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἰποτελεῖ μέρος τῆς αυτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Ἐχρηγήγηται δὲ εἰς αὐτὸ τίτλους εὐγενείας ἢ λίν εὐαίσθητος αυτοκράτειρα Ἐλισάβετ, θυγάτηρ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

διότι πρῶτον αἱ κινήσεις τῶν Ρώστων ἐρχόντο ἐκ τῶν τουρκικῶν θέσεων τοῦ Ἀράπ κονάκ καὶ τοῦ Σανδορνίκ, δεύτερον δὲ τοσοῦτον ἀπότομος ἦν ἡ κήθοδος, ὥστε αἱ μὲν ἀμαξαὶ τῶν πολεμοφοδίων ἐπ' ὤμων ἐφέροντο, τὰ δὲ τηλεβόλα προσεδέοντο ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον. Κατὰ σειρὰν ἀφίκοντο τὰ δύο ἄλλα σώματα εἰς Τσουριὰκ, διανύσαντα ἐντὸς 6—8 ἡμερῶν τὰ ὀλίγα χιλιαμέτρα, ἅπερ ἐχώριζον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, τὸ δὲ ὅλον σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Γούρκου συνεκεντρώθη ἐν Τσουριὰκ τῆς 19/31 δεκεμβρίου. Τὴν προτεραιὰν μολίς κατώρθωσε ν' ἀριχθῆ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βελικμινώφ φάλαγγς, ἧτις ἐμελλε νὰ προελάσῃ ἐκ Βράτσεσι εἰς Ζιλιάβαν, ἀλλὰ κατόπιν κατοπεύσεως ἠναγκάσθη νὰ μεταβάλῃ διεύθυνσιν καὶ νὰ μεταβῆ εἰς Τσουριὰκ, ὅπου ἀφίκετο ἀπὸ μυρίου ὑπέστη κινδύνους καὶ φοβερὰς ὑπερνήκησε δυσχερείας.

Πρὸς ἐτι μείζονας ἠναγκάσθη νὰ πηκίσῃ δυσχερείας τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δανδεβίλ προελάσαν ἀπόσπασμα, ὅπερ ἐμελλε νὰ διαβῆ τὸ ὄρος Βαχάγφρα (ὑψους 1866 μέτρων, μεταξὺ Ἐτροπόλ βορειανατολικῶς καὶ Ἀράπ κονάκ νοτιοδυτικῶς), ὅπως περιεκλείψῃ τὰς ἐν Σανδορνίκ τουρκικὰς θέσεις. Τὸ ψῦχος ἦν 15 καὶ ἐπέκεινα βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδενικόν, σφοδρότατος δὲ χιονοστρόβιλος ἐνέσκηψε τὴν νύκτα τῆς 16/28 πρὸς τὴν 17/29 ἐνταχρίσας ὑπὸ τὴν χιόνα τὰ τηλεβόλα καὶ ὀλόκληρα τάγματα, ἅπερ μετὰ μεγίστης δυσχερείας ἐξεχώσθησαν. 53 στρατιῶται ἀπέθανον πνυτελῶς ἐκ τοῦ ψύχους πεπηγότες, 10 δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ 810 στρατιῶται ἔπεσαν ἀσθενεῖς. Τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δανδεβίλ ἀπόσπασμα ἠναγκάσθη οὕτω νὰ υποχωρήσῃ καὶ πάλιν εἰς Ἐτροπόλ καὶ οὕτω τὸ σχέδιον τῆς παντελοῦς περιζώσεως τῶν τουρκικῶν θέσεων ἐμεινεν ἡμιτελές.

Μεθ' ὅλα ταῦτα συγκεντρωθείσης πάσης τῆς ὑπὸ τὸν Γούρκον στρατιάς τὴν 19/31 ἐν Τσουριὰκ, ὁ στρατηγός οὗτος ἀπεφασίσε νὰ προσβάλῃ τὰς ἐν Τὰς κεσέν ὀχυρωτάτας τουρκικὰς θέσεις. Ἦδη ἄμα τῇ πρώτῃ τῆς 19/31 ἤρξατο ἡ προσβολὴ τῶν θέσεων τούτων ὁ ῥωσικὸς στρατὸς διηρέθη εἰς τέσσαρας φάλαγγας, ὧν αἱ μὲν τρεῖς ἐκύκλωσαν τὰς τουρκικὰς θέσεις ἐκ Μαλκοτσέβου πρὸς νότον, ἐκ τοῦ μεταξὺ Δενίς-κισί καὶ Καμαρλί ὄρους πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκ Δενίςκισί πρὸς βορρᾶν πρὸς δὲ ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Σοφίας

ἐτάχθη ὡς ἐφεδρεία ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Βελικμινώφ μοῖρα ἐκ πέντε ταγμάτων, μιᾶς ταξιαρχίας Κοζάκων καὶ 6 τηλεβόλων, ὅπως κούψῃ τὴν ὁδὸν εἰς ἐπικουρίας ἐκ Σοφίας, ὅπου ὑπῆρχον 20 τουρκικὰ τάγματα. Ἠμάχη ἤρξατο περὶ τὴν 9 πρωϊνὴν ὥραν καὶ διήρκεσε λυσσώδης μέχρι τῆς 2 μ. μ., τῶν Τούρκων γεννηιότατα ἀμυνόμενων. Τὴν ὥραν ταύτην τὸ σύνταγμα Προεβραζένσκι κάμψαν ὄρος προσέβαλαν ἐκ τοῦ ὄπισθεν τὴν τοῦ Τὰς κεσέν θέσιν καὶ διέκοψε τὴν ἄμεσον αὐτῆς συγκοινωνίαν μετὰ τῆς θέσεως τοῦ Ἀράπ κονάκ. Ἡ θέσις Τὰς κεσέν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀποκομιτάντων μόνον τὸ πυροβολικόν αὐτῶν καὶ ἀρέντων τοὺς ἵππους, τὰ πολεμοφοδία, καὶ τοὺς τραυματίας, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ὁ ἄγγλος συνταγματάρχης Βαίκερ πασσας. Ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κουρλώφ φάλαγγς κατεδίωξε τοὺς φεύγοντας Τούρκους μέχρι τινός, ἀλλ' ἕνεκα τῆς οὐίχλης πρητήθη μετ' οὐ πολὺ τῆς καταδιώξεως.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν θέσεων τοῦ Τὰς κεσέν, ἡ ὑπὸ τὸν Σακὴρ πασσάν στρατιὰ ἐκ 15,000 περίπου ἀνδρῶν συγκειμένη ἐξεκίνησε τὴν νύκτα τῆς 19/31 πρὸς τὴν 20/1 ἰανουαρίου τὰς θέσεις τοῦ Ἀράπ κονάκ καὶ Σανδορνίκ καὶ ἤρξατο ὑποχωροῦσα πρὸς τὴν Σλατίτσαν καὶ τὸ Πετρίτσεβον. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἐγνώσθη ὑπὸ τῶν Ρώστων τὴν πρωϊνὴν τῆς 20/1 ἰανουαρίου καὶ ἤρξατο ἡ καταδιώξις τῶν φευγόντων, οἵτινες ὅμως ἠρωϊκῶς ἀντιστάντες κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν εἰς Πετρίτσεβον, 600 μόνον ἀπολέσαντες ἄνδρας καὶ ἀρέντες τροπία τοῖς διώκουσι Ρώσσοις 10 χιλιάδινα τηλεβόλα. Αὐθήμερον ὁ στρατηγός Δανδεβίλ, ἐπανορθῶν τὴν προτέρην αὐτοῦ ἀποτυχίαν, κατῆλθε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀποσπάσματος ἐξ Ἐτροπόλ καὶ Τσελοπέτς εἰς Σλατίτσαν καὶ συνηώθη μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γούρκον στρατιάς. «Νῦν, εἶπε τότε ὁ νέος οὗτος Ἀννίβας, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὑπερέβημεν τὸν Αἴμον καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως».

Τούτων πρὸς ἀνατολὰς γινομένων, πρὸς δυσμὰς ἡ ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Σοφίαν ὁδοῦ θεθεῖσα ὡς ἐφεδρεία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βελικμινώφ μικρὰ ῥωσικὴ μοῖρα προτεβᾶλλετο τῆς 20/1 ἰανουαρίου ἐν Γόρνυ Βιουγκρῶφ, εἰς ἀπόστασιν 16 χιλιαμέτρων ἀπὸ Σοφίας, ὑπὸ 12 τουρκικῶν ταγμάτων προελασάντων ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης καὶ κυκλωσάντων ἐκ τριῶν μερῶν τὴν ῥωσικὴν μοῖραν, ἧτις ἀντιτάσσα ἐπὶ

δύο ημέρας ἠνάγκασε τῇ 21/2 ἰανουαρίου τοὺς Τούρκους εἰς ὑποχώρησιν, ἀφέντας περὶ τοὺς χιλίους νεκροὺς καὶ μίαν σημαίαν. Αἱ ὀλικαὶ τῶν Ρώσων ἀπώλειαι ἀπὸ τῆς 9/21 δεκεμβρίου, ὅτε ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι πρὸς διάβασιν τοῦ Αἴμου, μέχρι τῆς 21/2 ἰανουαρίου καὶ κατὰ πάσας τὰς προμνημονευθείσας μάχας συνεποσώθησαν εἰς 1700 ἄνδρας ἐκτὸς μάχης.

Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην οἱ Ρῶσοι κατέλαβον ἀνατολικῶς τῆς Σοφίας τῇ 21/2 ἰανουαρίου μετὰ μικρὰν συμπλοκὴν, διαρκέσασαν ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μεταξύ τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ράουχ ῥωσικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ τουρκικῶν στρατευμάτων ἐκ Σοφίας, τὴν γέφυραν τοῦ Ἰσκρα ἐν τῷ χωρίῳ Βραγδέθνα, κειμένῳ ὀκτὼ μόνον χιλιάμετρα ἀπὸ Σοφίας. Αὐθημερὸν ὁ στρατηγὸς Γούρκος πεισθεὶς ἐκ κατοπτέυσεως ἦν αὐτοπροσώπως διηύθυνεν ὅτι ἡ Σοφία εἶχεν ὀχυρωθῆ μόνον πρὸς ἀνατολὰς, ἀνοχύρωτος δὲ καὶ ἀνυπεράσπιστος ἦν πρὸς βορρᾶν, παραλαβὼν δώδεκα τάγματα ἐχώρησε πρὸς τὸ χωρίον Κουμανίτσαν, περὶ τὰ 10 χιλιάμετρα πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως, ὅπως ἐκείθεν προσβάλλῃ αὐτήν. Οἱ Τούρκοι κατανοήσαντες τὰς κινήσεις ταύτας ὑπεχώρησαν ἀμαχητῆ νύκτωρ εἰς Σαμακοβίου ἐκκενώσαντες τὴν Σοφίαν. Τῇ πρωίᾳ τῆς 22/3 ἡ ὑποχώρησις ἐγένετο γνωστὴ εἰς τοὺς Ρώσους, οἵτινες ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γούρκον καὶ παικιζούσης τῆς μουσικῆς εἰσήλασαν θριαμβικῶς εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἀμέσως ἐτελέσθη δοξολογία ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ. Ἀμέσως ἀπεστάλη ἐκ Σοφίας ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ πρὸς καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων Τούρκων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κε στενδηλίου καὶ ἕτερον ἀπόσπασμα ἀπεστάλη ὅπως συνενωθῇ μετὰ τῶν πρὸς τὴν Σοφίαν προελαυνόντων ἐκ Πιρότ Σέρβων.

Ἄφ' ἐτέρου ἐξηκολούθει πρὸς ἀνατολὰς ἡ καταδίωξις τῶν ἐξ Ἀράκ κονάκ καὶ Καμαρλί ὑποχωρησάντων Τούρκων τοῦ Σακῆρ πασσᾶ. Τῇ 21/2 ἐγένετο μικρὰ συμπλοκὴ μετὰ τῆς τουρκικῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐν Μιρκόβω, περὶ τὰ 15 χιλιάμετρα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Καμαρλί καὶ περὶ τὰ 10 πρὸς βορρᾶν τοῦ Πετριτσέβου, κατὰ δὲ τὴν συμπλοκὴν ἐφρονεῖτο ὁ στρατηγὸς τῆς τρίτης μεραρχίας τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς Κατάλεγ καὶ ἐπληρώθη ὁ ὑποστράτηγος Φιλοσόφωφ. Αὐθημερὸν οἱ Ρῶσοι κατέλαβαν τὴν Σλατίτσαν ἢ Ἰσλάδι καὶ τὴν Λάσκεν ἀνατολικώτερον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ

Τεκκέ καὶ Καρλόβου, πόλεων κειμένων κατὰ τὰς νοτίας ἐξόδους τῆς παρόδου Τρωϊάν. Ἡ φάλαγγξ αὕτη σκοπὸν βεβαίως εἶχε νὰ καταλάβῃ ἐκ τῶν νώτων τοὺς ἐν ταῖς παρόδοις Τρωϊάν καὶ Ροσαλίτας Τούρκους καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ οὕτω τὰς ἐνεργείας τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκοβελέρ κέντρου. Ἐπὶ τούτοις ἕτερα ἀποσπάσματα τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γούρκον στρατιᾶς διέτρεχον τὰς δύο ὁδοὺς, αἰτινες ἄγουσιν ἀπὸ Σοφίας εἰς Τατάρ παζαρτζίκ καὶ Φιλιππούπολιν, ἡ μὲν διερχομένη διὰ Σαμακοβίου, ἡ δὲ διήκουσα δι' Ἰχτιμάν, καὶ τὴν ὁδὸν ἣτις ἀπὸ Σλατίτσας ἄγει ἐπίσης εἰς Τατάρ Παζαρτζίκ καὶ διήκουσα διὰ Πετριτσέβου καὶ Παϊβρέν παρακολουθεῖ τὸ βέυμα τοῦ ποταμοῦ Τοπολνίτσα. Αἱ διάφοροι αὗται ῥωσικαὶ φάλαγγες κατέλαβον μέχρι τῆς 6 μετ' ἀσημάντους συμπλοκὰς ἡ μὲν τὸ Κάλκοβον πρὸς βορρᾶν τοῦ Σαμακοβίου ἐπὶ τῆς εἰς τὴν Σοφίαν ὁδοῦ ἐξασφαλιζούσα οὕτω τὰ νῶτα τῆς δευτέρας φάλαγγος, ἣτις κατέλαβε τὰς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰχτιμάν Πύλας τοῦ Τραϊκνοῦ ἢ Καπουδζίκ, ἡ δὲ τὸ Πετριτσέβον ἐν μέσῳ Σλατίτσας καὶ Ἰχτιμάν, ὅθεν ὑπεχώρησεν ὁ Σακῆρ πασσᾶς εἰς Ὀτλούκιοι καὶ ἐκείθεν εἰς Τατάρ παζαρτζίκ, ὅπερ ἠπειλείτο ταυτόχρονον ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ῥωσικῶν φάλαγγων, ἐνῶ ἡ προφυλακὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Γούρκου προελάσασα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Καρλόβου ἢ τοῦ ποταμοῦ Γκιόπ σου ἠπειλεῖ ἐκ τῶν νώτων τὴν πάροδον Τρωϊάν.

Τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκοβελέρ ῥωσικὸν κέντρον δὲν ἔμενεν ἐν τῷ μεταξύ ἀπρακτοῦν. Τῇ 23/4 προσέβαλεν ἀλλὰ μάτην τὰ φυλάττοντα τὴν πάροδον Τρωϊάν τουρκικὰ στρατεύματα. Τὴν νύκτα τῆς 24/5 ὑπὸ ψύχος 22 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδενικὸν ἐγένετο κατόπτευσις καθ' ἣν ἀπέθνησκον πενηγότες 2 ἄξιωματικοὶ καὶ 60 στρατιῶται. Τέλος τὴν 25/6 ὁ στρατηγὸς Καρτσώφ ἀπέστειλε δύναμιν ἐκ 4 ταγμάτων καὶ 300 Κοζάκων, ἣτις κυκλώσασα τὰς τουρκικὰς θέσεις ἐπήνεγκε τὴν κατάληψιν αὐτῶν, ἐπὶ τῆς ὑψίστης τῶν ὁποίων ἐχοῦσης ὕψος 1434 μέτρων ἀνεστηλώθη τῇ 26/7 ἡ ῥωσικὴ σημαία. Ἡ τουρκικὴ φρουρὰ κατεδιώχθη μέχρι Τεκκέ, ὅπου τὸ κέντρον συνηνώθη μετὰ τῆς προφυλακῆς τῆς ὑπὸ τὸν Γούρκον στρατιᾶς, καὶ κατέλαβε τὸ Σοπότ καὶ τὸ Κάρλοβον. Αὐθημερὸν, ἦτοι τῇ 26/7, ἕτερα φάλαγγξ τοῦ κέντρου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σκοβελέρ διήρχετο τὸν Αἴμον διὰ τῆς παρόδου Ροσαλίτας, κειμένης ἐν μέσῳ τῶν

παρόδων Τρωϊάν καὶ Σίπκας καὶ ἤλαυνε διὰ συντόνων πορειῶν ὅπως καταλάβῃ ἐκ τῶν νώτων τὴν φυλάττουσαν τὴν πάροδον τῆς Σίπκας τουρκικὴν στρατιάν ὑπὸ τὸν Βεϊσέλ πασσᾶν.

Τὴν 27/8 ἰανουαρίου ὁ ἀπὸ πέντε μηνῶν ἐνδόξως διεξαχθὼν τὴν ἄμυναν τῆς Σίπκας στρατηγὸς Ραδέτσκις ἤρξατο τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ μεραρχία Μίρσκη κατελθοῦσα ἐκ τοῦ Ἁγίου Νικολάου προσέβαλε τὰς τουρκικὰς ἐν Σίπκᾳ θέσεις, ἐκυρίευσεν αὐτὰς ἐξ ἐφόδου, ἐπαισθητὰς ὑποστάσα ἀπωλείας, καὶ κυριεύσασα δύο τηλεβόλα καὶ 100 αἰχμαλώτους διενουκτέρευσε ἐπὶ τοῦ κατακτηθέντος χωρίου. Τὴν ἐπιούσαν ἄμα τῇ πρωίᾳ κατέφθασεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἡ φάλαγγξ Σκοβελέρ ἐν μέσῳ πυκνῆς ομίχλης. Αὐτῶνδης ὑπῆρξεν ἡ προσβολή, καρτερικωτάτη δὲ ἡ ἄμυνα. Ὑπὲρ τοὺς 1500 ἀπολέσασα ἡ φάλαγγξ Σκοβελέρ ἄνδρας ἐκυρίευσεν 12 πεδινὰ τηλεβόλα καὶ πολλὰς σημαίας, ὅτε ἀνηγγέλθη ἡ συνθηκολόγησις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. 41 τάγματα πεζικοῦ καὶ ἐν σύνταγμα ἵππικοῦ, ἦτοι 28,000 ἄνδρες μετὰ 12 ὄλων, 12 πολιορκητικῶν καὶ 80 πεδινῶν τηλεβόλων ὑπῆρξαν τὰ τρόπαια τῶν νικητῶν. 4,000 μόνον κατώρθωσαν νὰ φύγωσι πρὸς τὸ Κάρλοβον, ὅπου ὅμως συναντήσαντες στρατεύματα τῆς φάλαγγος τοῦ στρατηγοῦ Καρτσώφ ὀλίγιστοι μόνον διέφυγον. Τὴν 10 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τὸ Καζανλίκ, εἶθις μετηνέχθη τὸ στρατηγεῖον τοῦ μεγάλου δουκὸς Νικολάου, τὴν 30/11 κατελαμβάνετο ἡ Ἐσκί Ζαγαρά, τὴν δὲ 31/12 ἡ Γενί Ζαγαρά, τὴν 2/14 τὸ Τσιρπὴν, τὴν 3/15 τὸ Καγιατζίκ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ Φιλιππούπολεως εἰς Ἀδριανούπολιν σιδηροδρόμου, τὴν 5/17 τὸ Χαρμανλί, τὴν 6/18 τὸ Μουσταφᾶ πασσᾶ κιοπρουσοῦ, καὶ τέλος τὴν 8/20 μ. μ. ἡ Ἀδριανούπολις ἐκκενωθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως.

Ἐν δὲ τῇ δυτικῇ Θράκῃ ἡ ὑπὸ τὸν Γούρκον στρατιὰ κατελθοῦσα τὴν κοιλάδα τοῦ Τοπολνίτσα προσέβαλε τὴν 30/11 τὸ Τατάρ παζαρτζίκ, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν πασσᾶν αἱ ὑποχωρήσασαι φάλαγγες, ἡ ὑπὸ τὸν Σακῆρ πασσᾶν ἐξ Ὀτλούκιοι, ἡ ὑπὸ τὸν Ὄσμάν Νουρή καὶ Ρασσίτ πασσᾶν ἐκ Σαμακοβίου, ἡ ὑπὸ τὸν Φουάτ πασσᾶν ἐκ Βάννας (ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σαμακοβίου εἰς Τατάρ Παζαρτζίκ ὁδοῦ) καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Σαβίτ πασσᾶν ἐκ Καπουδζίκ. Ὁ ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν πασσᾶν στρατὸς καρτερικῶς ἀγωνισάμενος ἐπὶ

μίαν ἡμέραν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ Τατάρ παζαρτζίκ εἰς Φιλιππούπολιν ἀφοῦ ἐπιπολόησε τὴν πρώτην πόλιν. Ἄλλ' ἡ Φιλιππούπολις, καθ' ἣς ἐχώρει κατὰ πόδας παρακολουθῶν τὸν Σουλεϊμάν πασσᾶν ὁ στρατηγὸς Γούρκος, ἠπειλείτο ἤδη καὶ ἐκ βορρᾶ ὑπὸ τῆς φάλαγγος Καρτσώφ ἣτις καταλαβούσα τὴν Κλεισοῦραν καὶ τὸ Σοπότ κατήρχετο ταχέως τὴν κοιλάδα τοῦ Γκιόπ σου. Ταυτόχρονον ἡ στρατιὰ τοῦ Ραδέτσκις ἠπειλεῖ νὰ διακόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Σουλεϊμάν πασσᾶ ὅστις ἀπεφάσισε καταλιπὼν ἤδη τὴν Φιλιππούπολιν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἄλλ' ἦτον ἤδη ἄργα. Ὁ Σουλεϊμάν πασσᾶς κυκλωθεὶς καθ' ὁδὸν τὴν 3/15 ἐκ τριῶν μερῶν καὶ πολλὰς ὑποστάς ἀπωλείας ὑπεχώρησεν εἰς τὴν μόνην ἀνοικτὴν αὐτῷ ὁδὸν διὰ τῶν ὄρέων καὶ ἀφίκετο εἰς Γκιουμουλστίναν' ἀλλὰ λεπτομέρειαι περὶ τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν μαχῶν ἃς συνεκρότησε δὲν ὑπάρχουσιν εἰσέτι.

Περὶ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν εἰσόδου τῶν Ρώσων ἐγνωσθησαν ἐνταῦθα τὰ ἐπόμενα.

Ἡ ἐκκένωσις τῆς πόλεως ἀρχιμένη ἀπὸ τῆς πέμπτης συνετελέσθη τὸ σάββατον, ὅτε ἀπῆλθον ὁ πολιτικὸς διοικητὴς Δζεμίλ πασσᾶς, ὁ φρούραρχος Ἀχμέτ Ἐγιοῦπ πασσᾶς καὶ ἡ ἐκ 2500 μόνον ἄνδρων φρουρὰ, παραλαβούσα τὰ πλεῖστα τῶν 280 τηλεβόλων, ὧν ἀρῆκε 50—60 καὶ καταλιπούσα τὰς ἀποθήκας ὄπλων, τροφίμων καὶ πολεμοφοδίων. Τὸ σάββατον συνέστη ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων κοινοτήτων, προξένων τινῶν καὶ προκρίτων προσωρινῆ διοικητικῆ ἐπιτροπῆ, ἣτις μεταβάλλει τὴν πρωίαν τῆς κυριακῆς πρὸς τῷ δώρον ἀπέχοντι τῆς πόλεως στρατηγῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ πόλις οὐδεμίαν θ' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν, ζητεῖ δὲ μόνον δι' αὐτῶν, ὅπως ὁ στρατὸς προσενεχθῇ φιλικῶς εἰς τοὺς κατοίκους. Ὁ ῥώσος στρατηγὸς διεβεβαίωσεν αὐτοὺς περὶ τούτου, τὴν δὲ κυριακὴν μ. μ. σῶμα ῥωσικὸν ἐκ 10,000 ἄνδρων εἰσῆρχετο εἰς Ἀδριανούπολιν παικιζούσης τῆς μουσικῆς.

Ἐκτοτε διάφοροι δικταυροῦνται εἰδήσεις περὶ ῥωσικῶν προελάσεων εἰς διάφορα μέρη καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν Καλλιόπολιν, ὅπου λέγεται ὅτι κατέλαβον τὸ ὀκτάκωρον ἐξ αὐτῆς ἀπέχον Κεσσάν, ἀλλ' οὐδὲν εἰσέτι θετικὸν γινώσκεται περὶ τούτων.

Αἱ τῶν Ρώσων προελάσεις ἐπήνεγκον τὴν διασπορὰν τῶν ἀτάκτων φυγάδων εἰς 1 διάφορα μέρη, ἣτις τὰ μέγιστα συνετέλεσεν

εἰς τὴν ἐπ' ἐσχάτων γενομένην καθ' ἅπασαν τὴν Θράκην ἀληθῆ μετοικεσίαν Βαβυλωνῶν. Ἐνῶ ἀφ' ἐνός τὴν ῥωσικὴν ἐπιδρομὴν φεύγοντες χιλιάδες προσφύγων ἤρχοντο διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκ τῶν περὶ τὴν Φιλιππούλιν καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐν Πύργῳ καὶ τοῖς παραλίαις ἐν γένει τοῦ Εὐξείνου, ἦδη δὲ καὶ ἐν Καλλιπόλει, τὰ πάνδεινα πάσχοντες ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀτάκτων, κρινούνται ἐνταῦθα διὰ τῶν πλοίων καὶ διὰ τῶν ἀτμοπλοίων γυμνοὶ, λιμώττοντες, ῥακενδύται, οἱ μὲν τὰ τέκνα, οἱ δὲ τοὺς συζύγους, οἱ δὲ τοὺς γονεῖς θρηνοῦντες. Ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ πράξῃ ἡ ἰδιωτικὴ φιλανθρωπία ἐξακολουθεῖ πράττουσα, ἀλλὰ φεῦ! πληγῶν τοιούτων ἀδύνατος ἀποβαίνει ἢ θεραπείαι.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΚΡΙΤΙΚΑ.

ὑπὸ COBET¹.

Τὰ πιστήρια τοῦ Κλάρενδων ἠσχολήθησαν ἐσχάτως εἰς κρεττόν τι ἢ ἐκδιδόντα διάφορα κείμενα καὶ ἐγχειρίδια· παρεσκευάσαν ἡμῖν νέαν ἔκδοσιν τῶν Οὐνετικῶν Σχολίων τοῦ Ὀμήρου. Χάρις δὲ τῷ ζήλῳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. Cobet καὶ τοῦ D. B. Monro, ὅστις ἀντιπαρέβαλε τὸ χειρόγραφον, κεκτήμεθα νῦν πιστὴν καὶ μετὰ τυπογραφικῆς φιλοκαλίας ἔκδοσιν τῶν περιφθμῶν Σχολίων. Ἐνταῦθα θέλομεν διατρέψαι οὐχὶ περὶ τὴν Ὄξφορδίαν ἔκδοσιν τῶν ἐν λόγῳ Σχολίων, ἀλλὰ περὶ τὰς σημειώσεις εἰς τὸν Ὀμηρον, ἃς μετ' ἄλλων ἀξιολόγων ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Cobet ἐν τινι νεωστὶ ἐκδοθέντι τεύχει τῶν Συμμικτῶν αὐτοῦ Κριτικῶν (Miscellanea Critica). Πολλὰ παρὰ πάντων κατ' αὐτὰς ἠκούσθησαν, καὶ ἐτι πλείω ἴσως διαλαλήθησονται περὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν κομβίων τῆς Κασσάνδρας. Μετὰ τοσοῦτον ἀρχαιολογικῶν συζητήσεων πάταγον, λίαν ἐγκαίρως ὁ κ. Cobet ἀναμνησθεὶς ἡμᾶς ὅπως ἐπανεέλθωμεν ἐπὶ τὴν μελέτην τῶν δυσκολιῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ὁ συγγραφεὺς, εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἴσως ἐν Εὐρώπῃ, ἐστὶ συνήθης τῶν διαφόρων τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας χειρογράφων, ὡς καὶ τοῦ ἀπειραρίθμου γένους τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν σχο-

¹) Miscellanea Critica quibus continentur Observationes Criticae in scriptores Graecos, praesertim Homerum et Demostenem. Scripsit G. G. Cobet. Lugduni Batavorum: E. J. Brill, 1876.

λαστικῶν, οἵτινες κατεσχότισαν μᾶλλον ἡμᾶς. Διαδικτικώτατόν ἐστιν τὸ ἀνευρεῖν τὸν ὄγκον τῆς ἐπ' αἰῶνας ὅλους κατακαλυψάσης ἱερῶν δέμας Ὁμήρου κόνεως.

Ὁ βουλόμενος νὰ ἐγκύψῃ ἐπισταμένως καὶ ἐμβριθῶς εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ἑλληνος Ἐπικοῦ, δεόν νὰ ἐξῆ κατὰ νοῦν τὰ σφάλματα τῶν ἀντιγραφῶν. Ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὴν ἀμέλειαν τῶν ἀντιγραφῶν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀμαθῶν γραφῶν, ὅσοι διέφθειραν τοὺς ἀρχαίους παπύρους, μέχρι τῶν τυπογράφων, οἵτινες τοσοῦτον ἰσχνῶς καὶ πενιχρῶς ἀντήμεψαν τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Villoissson, θαυμάσει σχεδὸν πῶς περιήλθε μέχρις ἡμῶν ἀνεκτόν τι κείμενον τοῦ Ὀμήρου. Οἱ πεινῶντες Ἕλληνες, ὅσοι φεύγοντες τὴν δουλείαν τοῦ Βυζαντίου ἤλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς νήσους, δὲν ἐδύναντο νὰ γράφωσιν ἐπιμελέστερον ἀνδρῶν ἐργαζομένων διὰ τὸν ἐπιούσιον αὐτῶν ἄρτον. Σῦροι μοναχοὶ δι' ἐκκλησιαστικῶν ἀρῶν καὶ χονδροειδῶν χαρακτήρων κατεκάλυψαν τὰς λεπτομερεῖς γραφὰς ἐπιμελεστέρων αἰώνων. Ἐν ἀρχαιοτάταις ἐποχαῖς οἱ γραφεῖς, οἵτινες μετεχαρακτήρισαν τὰ ἀρχαῖα ἀττικὰ γράμματα διὰ τοῦ πλουσιωτέρου Εὐκλείδειου ἀλφαβήτου, εἰς πολλὰ περιέπεσαν σφάλματα. Πολλὰ μὲν τούτων διορθώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ πολλὰ, κατὰ τὸν κ. Cobet, δύναται ἢ καθ' ἡμᾶς κριτικὴ νὰ διορθώσῃ ἐτι σπουδαῖα λάθη. Παραδείγματος χάριν, οἱ πρὸ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἀλφαβήτου γραφεῖς, κατ' αὐτόν, ἔγραφον ΤΡΟΙΕΝ (τρώην), ἣν γραφὴν μετεποίησεν ὁ Ἀριστάρχος εἰς τὴν Τροίην τρισυλλάβως. Ἐτι δὲ τὸ οὐ συνέχευε μετὰ τοῦ ω ἐν Ἰλιάδι Π 363

ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνέμιμνε, σάω δ' ἐρίφρας ἐταίρους.

Κατὰ τὸν κ. Cobet τὸ σάω ἐγράφετο ΣΑΘ ἀντί σαύω, ὅπερ εὐρήται ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χειρογράφοις. οἱ δὲ Μεταχαρακτηρίσαντες ἐσφαλμένως ἔγραφαν σάω, παρέτρεξε δὲ νὰ σημειώσῃ ὅτι τὸ σάου τοῦτο εὐρίσκεται ἐν Ὀδυσ. Ρ. 595.

αὐτὸν μὲν σε πρώτα σάου, καὶ φράζω θυμῷ,

κατὰ τὸν Οὐνεδοβονένσιον κώδικα, ὃν ὁ κύριος la Roche διὰ τοῦ L σημειώσας αὐτὸν περιέγραψεν ὡς «nitide scriptus tamen vitiiis ejusvis generis depravatus et nullius pretii . . . Tamen hic quoque codex habet nonnulla, quae ad emendandam Odysseam non sint inutilia». Τοσοῦτον ἀρχαῖα ἦσαν τὰ παραναγνώσματα τῶν ἀντιγραφῶν, ὥστε ὁ Cobet ἐσφαλμένας τινὰς ἀναγιώτεις τοῦ Ζηνόδοτου ἀποκλίνας ἀποδώσῃ εἰς τὰ κείμενα αὐτὰ ἕτι καὶ ὁ κριτικὸς οὗτος εἶπεν ὑπ' ὄψει. «Facille appareat omnes has Zenodoti scripturas

vitiosas esse et perversas, sed non ipsi Zenodoto imputandas, sed libris quos suquebatur, id quoque satis apparere arbitror. Non ille bonis lectionibus malas anteponebat, sed non habebat meliores». Πιθανῶς πλείοτερα κεκτήμεθα νῦν χειρόγραφα, ἢ ὅσα εἶχεν ὁ Ζηνόδοτος αὐτός, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ ἄριστα τῶν περισωθέντων εἰς τὰ ἦττον κακὰ· πάντα βεβήουσι σφαλμάτων μὲν αὐτοῦ τοῦ περιφθμῶν Μαρκιανοῦ κώδικος ἐξαιρουμένου (Α), ὅστις ἐστὶν ὁ ἀρχαιότερος καὶ πιστότερος ὅλων τῶν γνωστῶν. Τὰ χειρόγραφα τῶν σχολιαστῶν εἰσὶν ἡμαρτημένα ἐπίσης ὅσον καὶ τὸ κείμενον. «Τὰ ἀρχαῖα σχόλια φαυλοτάτως εἰς πλήρη παρεμβολῶν, ἀνάγκη δὲ μεγίστης προσηχῆς μῆτις λαθόντες περιπτωζόμεθα τὸ νέφος ἀντὶ τῆς λευκωλένου Ἑρας. Ἐτι πανταχοῦ ἀπαντῶμεν ὄνειροπολήματα ἰσχνῶν ἀνδρῶν, λήθους ἄλλων μορῶν, παρατηρήσεις δὲ καὶ τὰ λογοπαίγνια ἐτέρων κακῆν ποιηταμένων χρῆσιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν πάντα δὲ ταῦτα διεγείρουσι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν γέλωτα παντός ἐμβριθῶς λογίου». Ἀληθῶς εἶπεῖν, ἀπειρὰ εἰσὶν τὰ ἐπισωρευθέντα νέφη. Ὁ ἐκ Ρηγίου Θεαγένης (525 π. Χ.) μετὰ τῶν ἀλληγορικῶν ἐξηγήσεων αὐτοῦ περὶ τῶν μαχῶν τῶν θεῶν δὲν ἀρίσταται πολὺ τῶν καθ' ἡμᾶς συμμῶν περὶ τῆς Ἠλιακῆς ὑποθέσεως. Οἱ σορισταὶ μετὰ τῆς λεπτότητος τῶν φρονῶν αὐτῶν, ὧν μέμνηται ὁ κομικὸς Ἀριστοφάνης, ἦσαν οἱ πρόδρομοι τῶν συγκριτικῶν φιλολόγων. «Nunc nova Etymologiarum ars calet, sed, ne dicam dolo: ἢ νῦν τέχνη τῆς πρότερον ἀτεχνίας οὐ πάνυ τε πιθανώτερα τίκται». Ἐτι δὲ, ἐὰν οἱ ἄριστοι ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ δὲν εὐνόηθησαν νὰ ἐννοήσωσι τὰ ἀπέριττα καὶ ἀπλά ἦθη τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, δὲν ἐτύφλωτον ὅμως πλείοτερον τῶν beaux esprits τοῦ 17^{ου} αἰῶνος καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς κ. F. W. Newman, οἵτινες συνεφώνησαν ὅπως ἀποφανθῶσιν ὅτι τὰ ἦθη τῆς Ναυσικάας ἦσαν ἀπρεπῆ πρὸς παρθένον. Ἐὰν χριστιανὸς τις σχολιαστὴς σαρκάζων τὴν καθ' Ὀμηρον ἰδέαν τοῦ Διὸς σημειῖ «καὶ πῶς ὁ τοιοῦτος πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε» δὲν τυγχάνει ἦττον δευδερχῆς τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν, οἵτινες λυποῦνται μὴ εὐρίσκοντες τὴν Ἑλένην διὰ χριστιανικῶν ἀρετῶν κοσμουμένην. Τελευταῖον ἐὰν οἱ γραμματικοὶ τῶν διαφόρων ἐποχῶν ἐξω γ κ ω μ ε ν ο ι ἢ ὁ μ α λ ο ι π ε ζ ο γ ρ α φ ο ι ἐγκατέλειψαν τῷ κ. Chapman νὰ ἐκδικήσῃ τὴν περιγραφήν τοῦ ἐκ τοῦ βρυχηθμοῦ τῆς Σκύλλης χλωροῦ δέουτος, ἦταν ὅμως ἦτον ἄξιοι καταρτίσεως τοῦ Merry, ὅστις καὶ νῦν ἐτι ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀσφαλῶν καὶ σαφῶν ἐξηγήσεων τοῦ Chapman οὐδαμῶς ὠφελήθη. Ἀλλὰ καιρὸς ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὴν μελέτην τοῦ κ. Cobet, περὶ τῆς ἀνεπαρκούς ἐπιστήμης τῶν ἀλεξανδρινῶν κριτικῶν.

Διὰ κριτικούς, οἵοι ἦσαν οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου, οὐδὲν παράδοξον τὸ περιπίπτειν εἰς τοιαῦτα ἄτοπα. Ὅτι ἠγνόουν οὗτοι τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν διαφόρων λαῶν. Ὁ Θεουκιδῆς ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀνεγνώρισαν ἐν τῇ δημορικῇ περιγραφῇ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἦθη καὶ ἔθιμα, ὧν ἕγνη περιεσώθησαν μέχρις αὐτῶν παρὰ τοῖς Μακεδόσι καὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς· οἱ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων φιλαναγνώσται μετ' ἐνδιαφέροντος ἀνευρίσκουσι τὴν ἐπενέργειαν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν βορείων Σαγῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις νόμοις τῆς Ἰρλανδίας. Οἱ βιβλιοφύλακες ὅμως τῶν Πτολεμαίων κατατεθαμβημένοι τυγχάνοντες ἐκ τῶν μεγαλοδωριῶν ἡμιανατολικῆς αὐλῆς δὲν ἐδύναντο νὰ ἴδωσι τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ δημορικῇ ἀφηγήσει, καθ' ἣν βασιλεῖς καὶ διογενεῖς ἄνδρες κατεδέγοντο νὰ κλέπτωσι ζῶα καὶ νὰ γεωργῶσι τὴν γῆν. — «Molles et delicatuli aulici hanc incomptam simplicitatem non capiebant». Οὕτως ἔταν ἐν Ὀδυσ. Σ, 281 ἀπαντᾷ

γίθηεν δὲ πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς
οἴνεκα τοῦ μὲν δῶρα παρέλετο,

ὁ Ἀριστοφάνης ἀγανακτεῖ ἐπὶ τῇ χαμπερῇ φιλοκτημοσύνῃ τοῦ ἥρωος. Οὐδὲ ἐπιτρέπει ὁ αὐτὸς κριτικὸς τῷ πλάνητι ἀνυπομόνως ἐπιθυμεῖν νὰ ἴδῃ τὰ κτήματά του, τοὺς δούλους του καὶ τὰ ὑψηρεπῆ μέγαρά του· περὶ τῆς συζύγου του μόνον ὤφειλε νὰ φροντίξῃ περιφρονῶν τὰ πλοῦτή του. Ἐπ' ἀναλόγων ἐμπορούμενος ἰδεῖν καὶ ὁ Ζηνόδοτος ὀβελίζει τοὺς στίχους 424—425 τοῦ Γ τῆς Ἰλιάδος, ἐν οἷς ἡ μεταμφιεσθεῖσα Ἀρροδίτη κατέθηκε δῖφρον τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Καὶ ὁ Ἀριστάρχος δὲ ἀθετεῖ τὸν 130 στίχον ἐν Ἰλιάδι Ω, ἐν ᾧ ἡ μητρικὴ τῆς Θέτιδος μέριμνα ὑπὲρ τῶν ἀπολαύσεων τοῦ υἱοῦ αὐτῆς προσέκρουσε τῇ αἰδημοσύνῃ τοῦ κ. Γλάδστονος· οὐδὲ τῇ Ἀρήτῃ συγχωροῦσι νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ὀδυσσεῖα «τίς τοι τάδε εἶματ' ἔδωκεν» σημειοῦντες δοκεῖ τισι μικροπρεπὲς καὶ ταπεινόν. Φαίνεται πως ὅτι ὑπῆρξαν κριτικοί, οἵτινες προφρόνως θ' ἀνελάμβανον τὸ ἔργον τοῦ Bowdler¹ καὶ οἵτινες, ὡς πρὸ πολλοῦ ἦδη κατεμύθη αὐτῶν ὁ Burgese, θὰ προσεφέροντο πρὸς τὸν Ὀμηρον χεῖρον ἢ ὅπως ὁ Hughes² προσηγήθη πρὸς τὸν Spenser, ἵνα μὴ εἴπωμεν τόσον κακῶς

¹) Ἄγγλος ποιητὴς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅστις ἐκδοῦς τὸν Shakspeare πολλὰ χωρία αὐτοῦ ἀντικατέστησε δι' ἄλλων ἰδίων αὐτοῦ συνθέσεων.

²) Ἄγγλος ποιητὴς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, διορθώσας τὸν Spenser, ἄλλον ἄγγλον ποιητὴν, ἀκαμάσαντα κατὰ τὴν 17^{ην} ἑκατονταετηρίδα.

ὅσον ὁ Dryden³ κατεστρέβλωσε τὸν Chancer. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ ἀρχαῖοι Hughes καὶ Bowdler δὲν κατέστρεψαν τὸν ὅσον κατηγορήθησαν, ἀλλὰ κατέλιπον ἡμῖν ἀνεπάρκα τὰ ἀθάνατα ἔπη ὅσα ἐνόμιζον διορθώσιμα. Ἐὰν δὲ προσκαίρωις ἐπλανήθη ὁ Ἀρίσταρχος, τὸ παράδειγμα ὅμως αὐτοῦ ἐπιμελῶς προσέχοντος καὶ ἀκολουθοῦντος αὐστηρὰν συγκριτικὴν μέθοδον, πολλῶν τῶν μετ' αὐτὸν ἐχαλιναγωγῆσε τὴν ἀκάθεκτον πρὸς τὸ μεταλλάσσειν καὶ διαστρέφειν μανίαν.

Φέρε νῦν πειρατώμεθα κατανοῆσαι, ἐκτὸς τῶν σποράδην σεσημειωμένων, ὅποια τις τυγχάνει ἢ τοῦ κ. Cobet δόξα περὶ τοῦ κυριωδεστάτου σημείου τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος. Ὀλόκληρον περικοπήν ἐκ τοῦ συγγραμματος αὐτοῦ ὁ κ. Paley χαίρων μετέφερεν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ, ὡς ἂν εἶχε γραφῆ ἢ παράγραφος αὐτῆ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς παραδόξου αὐτοῦ γνώμης, καθ' ἣν ὁ Ἀντίμαχος ἦν ὁ ποιήσας τὴν τε Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν.

Quo saepius antiqua carmina Ionica, quae Homeri nomine feruntur, relego et diligenter omnia considero, eo magis magisque mihi confirmatur sententia eorum, qui haec non unius auctoris carmina esse arbitrantur, sed a compluribus cantoribus neque aetatis ejusdem neque patriae eis tamen autem ὑπόθεσιν olim composita et cantata fuisse: deinde in unum collecta et ordine disposita ut eis in sommatium coalescerent.

Diu multumque Homericarum carmina lectitando meditandoque hoc quidem satis apud me constat, non eandem in diversis auctoribus poeticam facultatem, non idem ingenium, non mentem diviniorem, non os magna sonaturum fuisse. Insunt quae eximius et summus poeta panxit, insunt quae poetae mediocres, insunt quae versificatores minimi pretii conflaverunt rudi artificio lacinias quasdam et centones Homericos contextentes. Saepo video quae sommus carminum artifex praeclearissimum in modum panxit ea alios mediocres poetas certatim in rem suam convertisse et imitando expressisse: ἦτοι. «Ὅσοι συγρότερον τὰ ἀρχαῖα ἰωνικὰ ἐπικά ἐπη, τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου φερόμενα, ἀναγινώσκω καὶ ἐπισταμένως πάντα σκπῶ, τισούτω μᾶλλον πείθομαι περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς δόξης τῶν λεγόντων ὅτι τὰ ἔπη ταῦτα οὐκ εἰσιν

ἐνδὸς ἀοιδῶν, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν, οὔτε συγγρόνων ἀλλήλοις, οὔτε τῆς αὐτῆς πατρίδος ἀοιδῶν, οὐδ' ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν συντεθέντα ἴδονται, καὶ ὅτι βραδύτερον συλλεγέμενα καὶ διαταχθέντα εἰς ἐν σωματίον συνηνώθησαν.

Ἐκ τῆς συνεχροῦς καὶ ἐπιταμένης ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ βέβαιον ἐξαγόμενον, ὅτι οἱ πολλοὶ οὗτοι ἀοἰδοί, οὔτε τὴν αὐτὴν ποιητικὴν ἔσχον ἰκανότητα, οὔτε τὸ αὐτὸ πνεῦμα, οὔτε τὸν αὐτὸν θεϊότερον νοῦν, οὔτε μὴν τὸ αὐτὸ μεγαλόφωνον στόμα: διότι τὰ μὲν τούτων μεγετοχὸς ποιητῆς ἐποίησε, τὰ δὲ μέτριός τις, ἔστι δ' ἂ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιος στιχουργὸς κατεσκεύασε, ῥάκη τινὰ καὶ κέντρονας Ὀμηρικοῦς ἀτέχνως συβράξαντες. Πολλὰκις δ' ὄρω ὅτι, διαθεῖτο ποιητῆς θαυμαστῶς ἐποίησε, ταῦτα ἄλλοι μέτριοι πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀνάγκας τρέψαντες ἀναμιλλώμενοι ἐξέφρασαν».

Δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι διὰ σφοδρῶν, οἷος τυγχάνει ὁ κ. Cobet, ὅστις πολλάκις ἀνέγνωσε τὸν Ὀμηρον μετὰ προφανοῦς προθέσεως, ὅπως φέρῃ διορθώσεις ἐπιτυχεῖς ἅμα καὶ προσφρεῖς, τὰ ἐπιτυχθέντα ἀποτελέσματα ἤκιστα ἰκανοποιῶσι τὴν καλαισθητικὴν αὐτοῦ διάνοιαν. Παραθῶμεν ἐνταῦθα πρὸς ἐξέτασιν ἐν παραδείγματι, ὅπερ φέρε ὡς πιθανὴν μεταγενεστέραν προσθήκην ῥαψωδοῦ τινος: ε. Ἰλιάδος Ε, 490 ὁ Ἐκτωρ λέγει τῇ Ἀνδρομάχῃ

ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' ἀντὶς ἔργα κόμισζε,
ἰσθὸν τε ἠλακάτην τε καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
ἔργον ἐποίχεσθαι, πόλεμος τ' ἀνδράσι μελήσει
πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ μάλιστα, τοὶ Ἰλίῳ ἐγγεγάσιν.

τὰς αὐτὰς μεταχειρίζεται λέξεις καὶ ὁ Τηλέμαχος ἀποκρινόμενος πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Πηνελόπην, ἣτις θέλει νὰ καταπαύτῃ τὸν Φοῖβιον ἔδοντα, μετὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ πόλεμος λέγει μῦθος, (Ὀδ. Α, 356) προστιθεὶς ἐπὶ τέλους

. . . . τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ.

Κατὰ τὸν κ. Cobet οἱ στίχοι οὗτοι, οἵτινες ἀναμνήσκουσι ἡμῖν, ἐν μέρει ἢ καθ' ὅλοκληρίαν, ἄλλο χωρίον τῆς Ὀδύσειας, ἀρχῆθεν φυσικῶς ἔκειντο ἐν Ἰλιάδι, ἀλλαχού δὲ κείμενοι, εἰτὶ βεβαιωμένοι καὶ ἀπροσδιόνησοι *Coacti et intempestivi*, οὐδεμία ὅμως περὶ τούτου, ὡς περὶ τῆς ὁ κ. Cobet, ὑπάρχει οὕτως ἢ ἄλλως ἀπαρῶσα ἀπόδειξις. Οἱ λόγοι ὅμως τοῦ Τηλεμάχου βιβλίου β' βαθεῖαν δέοντως ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν τῇ Πηνελόπῃ. ἣτις θαμβήσασα οἶκόν δὲ βεβήκει. Ἄλυτον ἀφήνιν ἀλλαχού ὁ κ. Cobet τὸ ζήτημα περὶ τοῦ πότερον ὁ αὐτὸς ποιητῆς μετεχειρίζετο τοὺς αὐτοὺς στίχους, ὅσακις ἔκρινεν αὐτοῦς προσκαίρους, ἢ ἄλλοι ἀοἰδοὶ ἐχρῶντο ταῖς ἐκφράσεις ταύταις ἐξ ἀρχαιο-

³ Ποιητῆς ἄγγλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος παραφράσας εἰς νεωτέραν ἀγγλικὴν γλῶσσαν τὸν ἀρχαῖον ἀγγλὸν ποιητὴν Chancer, ὅστις ἤκμασε τῷ 1350—1400 μ. Χ.

τέρων μεταφέροντες εἰς νεώτερα ἔργα (σ. 422). Παρ' ἡμῖν γε κριταῖς, ἢ χρῆσις τῶν τυπικῶν ἐκφράσεων ἀναγκαιοτάτη ἐστὶ πρὸς βοήθειαν τῆς μνήμης ἐν ποιήμασιν οὕτω μακροῖς, ἅτινα, καίπερ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων γραφῆ παραδοθέντα, ἀπηγγέλλοντο ὅμως ἀπὸ μνήμης, ὥστε κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ αὐτοὶ στίχοι ἐπανελαμβάνοντο ὡς τύποι τινὲς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Ἐὰν τις ἐκ τῶν τῆς σχολῆς τοῦ κ. Fleury ἀριθμοῦντων κριτικῶν, ἤθελεν ἀριθμήσει ποσάκις ἐν τῇ Ὀδῷ σείξ ὁ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνεται ὁ μόνος στίχος, θυμάσει τὸν τρόπον δι' οὗ ἀνεκουφίζετο τὸ ἔργον τῆς μνήμης. Ἐν ταῖς παθητικωτάταις σκηναῖς, ὡς ἐν τῇ κατά τῆς πολυφαρμάκου Κίρκης ἐπιθέσει τοῦ Ὀδυσσεῦς, ὁ ἀρχαῖος στερεότυπος τρόπος τοῦ ἐρωτᾶν τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθεν τοι πόλις ἦδὲ τοκῆς; λέγεται ὑπὸ τῆς μέγα ἰαχοῦσης καὶ ὀλοφρομένης θεοῦ. ἐν τούτῳ παραδείγματι ἐκ τῶν ἀπαντώντων τοῦ εἴδους, ἅτινα γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνώσται τοῦ παρὰ Γάλλοις Ballades καὶ Chansons de Geste.

Ἀδύνατον μὲν ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀνάγκη αὕτη διὰ τὰ ἀπὸ μνήμης ἀπαγγελλόμενα ποιήματα συνετέλεσεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὕψης τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν. ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δύναται νὰ ἐπισχυθῇ ἐξ ἀναλογίας πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων οὐδ' ἔστιν ὄλος ἀνευποστήρικτος.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ἡλικίας τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν καὶ τὴν χρονολογίαν τοῦ ἀρχαιοτέρου περισθεμένου χειρογράφου, ὁ κ. Paley μικρὰν ὑποστήριξιν εὐρίσκει παρὰ τῷ κ. Cobet, οὐ μόνον δ' ὁ τελευταῖος οὗτος ἀποφαίνεται κατὰ τῆς γνώμης τῆς ἀποδιδούσης εἰς τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον χρονολογίαν μεταγενεστέραν τοῦ Πινδάρου, ἀλλὰ καὶ ἀναβιβάζει αὐτὸ ἐπέκεινα τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος «multa jam ante Solonis aetatem et mendose scripta et interpolata fuisse arbitror». Καὶ παρακατιῶν. insunt errores quidam antiquissimi ante Solonem nati». Εἰς τοσοῦτον ἦσαν ἀπρηχαιωμένα τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν τραγικῶν, ὥστε πολλὰ λέξεις αὐτῶν ἀπέβησαν ἀκατανόητοι, τὰ δὲ ὄρατα ἔθμα εἶχον λησμονηθῆ. Ὁ Πίνδαρος ἀγνοεῖ ὅτι ἡ λέξις ἔδνα ἐσήμαινε τὸ τίμημα δι' οὗ ὁ μελλόνουμος ἠγόραζε τὴν νύμφην κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ Ἕλληες ἠγόραζον τὰς συζύγους αὐτῶν. «Perierat igitur plane in Graecia antiqui vocabuli intelligentia» καὶ κατωτέρω: «οἱ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ ποιηταί, οἵτινες μετὰ τοσαύτης τέχνης ἐμιμοῦντο τὴν Ὀμηρικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐπικὴν ποίησιν, πολλὰς ἀπαρχαιωθείσας

ἀπὸ τῶν λέξεων, ὧν ἀπολώσθη ἡ ἀρχαία σημασία καὶ εἰς ἃς ἀπέδωκαν νέαν ἄλλην, ἣν ἐπιπροτίμησαν μὲν οἱ ἀμαθεῖς τῶν γλωσσῶν συλλέκται, καθιέρωσαν δὲ ἡ γενικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χρῆσις». Κακῶς ὁ Πίνδαρος ἐνόησε τὸν Ὀμηρον ἀναφέρων ὡς προφανὲς θαῦμα, ὅτι «πότε βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσεῖαις νιφάδεσι πόλιν», ἐνῶ ὁ Ὀμηρος εἶπεν:

Καὶ σπὴν θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων.

Ἐκ χωρίου τινὸς τῶν γενεαλογικῶν τοῦ Ἡπόδου, ὅπερ διεύρυσεν ἡμῖν ὁ Εὐστάθιος, ὁ Κίρσοφ ἐσημείωσεν καὶ ἕτερον σφάλμα, εἰς ὃ περιέπεσεν ὁ γενεαλόγος περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Τηλεμάχου πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Νέστορος. Εὐκόλως δὲ δύναται τις νὰ συλλέξῃ καὶ ἄλλας πολλὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν. Ὁ Ἀρίσταρχος πρῶτος ἀνεκάλυψε, διὰ τῆς παραβολῆς σχετικῶν χωρίων, τὴν εἰς τὸν Σόλωνα ἀποδομένην παρεμβολὴν τοῦ στίχου 558 ἐν Β τῆς Ἰλιάδος.

στῆσε δ' ἄγων ἔν' Ἀθηναίων Ἰσταντο φάλαγγες.

Ὁ Στράβων παρέθηκε τὰς τοῦ Ἀριστάρχου ἀποδείξεις περὶ τοῦ ὅτι τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων δὲν ἦτο παρὰ τὸ τοῦ Αἴαντος. ἡ τῆς παρεμβολῆς ἀπάτη διέμεινεν ἀπαρτήρητος καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ Σόλωνος καὶ Ἀριστάρχου, ὅπερ ἐστὶ λίαν ἀσχωρῶτα ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ καθ' ἡμᾶς κειμένου.

Κατὰ τὸν κ. Cobet τὰ ποιήματα ταῦτα, ὡς ἔχομεν αὐτὰ σήμερον, τοσαύτην ἔχουσι ἐνότητά ὅσην κατάρθωσε ν' ἀποτελέσῃ ὁ E. Lönnrot ἐν τῇ Καλεσθάλῃ, ἣν ἐβράβυδῆσε συλλέξας διάφορα φινλανδικὰ ἔπη. «Ο D. Lönnrot, λέγει ὁ κ. Ujfaludy, συβράβυδῃς τὰ ἔπη τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐμόρφωσεν λαμπρὸν ποίημα». Ἐὰν ἐννοῶμεν τὸν κ. Cobet, ὑποπτεύει οὗτος ἀρχαῖόν τινα Ἀθηναῖον Lönnrot. Εἰς πλεῖστα μέρη τοῦ συγγραμματος αὐτοῦ (σ. 254, 294, 297, 312, 342, 413) πραγματεύεται περὶ τῆς ομοιότητος τῆς Ὀμηρικῆς πρὸς τὴν Ἀτικὴν διάλεκτον, ἣν καλῶς ἐπίσταται. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρίσταρχος αὐτὸς ὑπόπτευσεν ἀθηναϊκὴν τινα καταγωγὴν τοῦ Ὀμήρου, ὁ δὲ Cobet θαρραλέως ἀποκαλεῖ αὐτὸν *Atheniensium antiquissimum*. Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὀλίγοι σοφοὶ κέκτηνται ἴσον τῷ κ. Cobet δικαίωμα πρὸς ἀπόφασιν. δύναται ὅμως εὐλόγως πάνυ νὰ ἰσχυρισθῆτις, ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς κείμενον πρόηχθῃ ἐκ τινος ἀρχαίας ἀθῆδος ἐκδόσεως: αἱ τοῦ κ. Cobet σημειώσεις ὑπὸ τοῦ θέματος ἀνεβρίβισαν καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Cobet ἐστὶ γεγραμμένον μετ' ὀξύτητος καὶ χάριτος. Εὐ-

γνωμονοῦμεν αὐτῷ διὰ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ κατὰ τῶν Γάλλων, ὅσοι καταχλευάζουσι τῶν Βρεττανῶν διὰ τὸ προσφιλὲς αὐτῶν δίγαμμα, ὅπερ ἀποκαλοῦσι βρεττανικὸν γράμμα· μετ' ἐπιφυλάξεως δὲ ἐρωτῶμεν, εἰν ὁ κ. Cotel, ἐν τῇ τομητρῷ αὐτοῦ συγγραφῇ *Rhianus* (σελ. 239—240), δὲ ἐπραγματεύθη ἐπὶ τὸ γαλλικώτερον τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, μετὰ πλείονος δηλαδὴ ὀρυγῆς ἢ ἐπιφυλάξεως ἐν σημειώσεσιν, αἵτινες εἰσι μὲν λαμπραὶ ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετὰ κριτικῆς ἐπιστήμης γεγραμμέναι.

(*Ἐκ τῆς ἀγγλικῆς Σαββατιαίας).

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1877.

Ἐὰν τὸ λῆξαν ἔτος 1877 ὑπῆρξε μεστὸν συμφορῶν ἐν ταῖς δυσὶ κυρίως ἡπείροις ἕνεκα τοῦ ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου, ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ὁμῶς ἐποψιν ἀπέβη αἴσιον καὶ γόνιμον, καὶ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἱστορίᾳ θέλει καταλάβει ἐντιμὸν θέσιν ὡς ἐκ τῶν μεγάλων ἔργων καὶ τῶν σπουδαίων κατὰ τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ παρωχημένου ἔτους τοῦ ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων.

Πρῶτον σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν ἐπιπόνημα, τὸ τὰ μάλα τοῦ σοφοῦ κόσμου τὴν προσοχὴν ἐφελκύσαν, ὑπῆρξεν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἠλεκτρικῶν φανῶν τοῦ κ. Paul Jablochhoff εἰς φωτισμὸν μερῶν συγκριτικῶς περιωρισμένων, ὧν τὸ Hall Marengo τῶν καταστημάτων τοῦ Λούβρου ἐν Παρισίῳ. Παρά τολμος ἦτο ἡ ἀπόπειρα αὕτη, εὐνόητοι δὲ ἀποβαίνουσι ἡ καταλαβούσα τοὺς κατόχους ἀξιών τοῦ φωτοερίου ἀνησυχία καὶ ἡ σπουδαία αὐτῶν ὑποτίμησις κατὰ τὸν ἰούνιον τοῦ 1876, ὅτε τὸ αὐτὸ πείραμα ἐπανελήθη ἐν τοῖς νεωρίοις τῆς δυσμικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἰνδίας *West and East India docs.* ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου κατεδείχθησαν αἱ ὠφέλειαι αἵτινες ἐδύναντο νὰ προκύψωσιν ἐκ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ, ἀπλοποιουμένου τοσοῦτον, καθὼς καὶ πόσον εὐχερῆς ἦτο ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου τούτου φωτισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου οὐ σμικρὰ συνάμα ἐπήγαγεν οἰκονομία ἐπὶ πάντων τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἐν χρήσει φωτιστικῶν συστημάτων. Σήμερον ἐν Παρισίῳ μόνον ἐπέκεινται τῶν τριάντα μερῶν, ὑπαίθρων τε καὶ ἐστεγασμένων, φωτίζονται ἐπιτυχῶς ἅμα καὶ οἰκονομικῶς διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τοῦ *Jablochhoff* φέγγους.

Εἰς τὸν ἠλεκτρισμὸν ἐπίσης ὀφείλεται περιεργωτάτη καὶ θαυμασιωτάτη τοῦ αἰῶνος ἐπιπόνησις κατὰ τὸ 1877, ἡ τοῦ τηλεφώνου. Πρὸς τῷ περιγραφέντι ἤδη ἐν προγενετέροις φυλλάδιαις τῆς «Σαββατιαίας» ἐπιθεωρήσεως, λεπτομερεῖ τῆς ἐπινοήσεως ταύτης μηχανισμῷ προστίθεμεν βραχέα. Ἐρρήθη ὅτι ἡ ἐπινοήσις αὕτη δὲν εἶναι νέα. Ἀληθὲς ὅτι πρὸ τεσσαρακονταετίας ἀμερικανὸς φυσιολόγος,

ὁ Page, παρετήρησεν, ὅτι ὁσάκις σιδηρὰ βάρβδος μαγνητιζομένη ἀπεμαγνητίζετο ταχέως, σειρὰ δονήσεων παρήγετο, μεταβαλλομένη εἰς σειρὰν ἐμμελῶν ἤχων. Τοῦτο ὁ Page μουσικῶν γαλλοβανικῶν ἀπεκάλεσεν. Ἦτο ἡ πρώτη τοῦ τηλεφώνου ἰδέα, ἣν πολλοὶ φυσιολόγοι, ἐν οἷς ὁ Δελαρίβ, ὁ Φίλιππος Ράις, ὁ Φρεϊδριχσδορφ, ὁ Κ. Βάρολη, ὁ Ἐλισσαῖος Γραβιὴ κλπ., ἐζητήσαν, ἀνεπιτυχῶς ὁμῶς, νὰ ἐφαρμόσωσι πρακτικῶς ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς εἰς μακρὰν ἀπόστασιν μεταβιβάσεως τοῦ λόγου. Ἄλλ' ἀναντίρρητον τυγχάνει ὅτι ἡ θαυμαστὴ αὕτη ἐπιπόνησις ὀφείλεται τῷ κ. Graham Bell, καὶ τούτῳ ἀμερικανῷ φυσιολόγῳ, ὅστις πρῶτος ἐγένετο ἡλεκτρικῶν βρευμάτων νὰ μεταβιβάσῃ τὸν τόνον, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ιδιότητας πάντων τῶν ἤχων τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς.

Ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις εἰσέτι τίνα πορισθίσονται ἐκ τοῦ τηλεφώνου ὠφέλειαν αἱ τηλεγραφικαὶ διευθύνσεις· ἴσως τὸ τηλεφῶνον καταστῆ ἀπλοῦν ἐπιστημονικὸν περίεργον, ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει πολὺ θέλει ὠφεληθῆαι ἐντὸς κατοικιῶν, ἀντικαθιστῶν ἐπιτυχῶς τοὺς ἀκουστικούς σωτήνας, προκειμένου νὰ συσταθῇ συγκοινωνία μεταξὺ δύο ἀποστάσεων λίαν ἀφαστωσῶν ἀπ' ἀλλήλων.

Σπουδαία ἐπίσης ἐπιπόνησις εἶναι ἡ ἀναγομένη εἰς τὴν παραγωγὴν λευκαργιλίτιδος, λυχνίτου, σαπφείρου καὶ ἄλλων. Ἀπέχομεν τοῦ ποιήσασθαι λόγον περὶ τῆς ἐπινοήσεως ταύτης, προκειμένου περὶ κατασκευῆς τῶν λεγομένων πολυτίμων λίθων· ἐξετάζοντες ὁμῶς τὸ ζήτημα ὑπὸ ἐπιστημονικῆν ἐποψιν ὀφείλομεν ὁμολογῆσαι ὅτι αἱ ἐργασίαι τοῦ κ. Φρεμιὺ καὶ τὰ ἀποτελέσματα εἰς ἃ κατέληξε μεγίστην ἔχουσι σπουδαιότητα διὰ τοὺς ὀρυκτολόγους καὶ τοὺς γεωλόγους. Μεγά ἐπιχέεται φῶς εἰς τὸν σχηματισμὸν ὀρυκτολογικῶν οὐσιῶν ἐκ τῆς τεχνητῆς ἀναπαραγωγῆς ὀρυκτῶν διὰ τῆς χημικῆς συνθέσεως· δι' αὐτῆς δὲ καθίσταται δυνατὴ ἡ λύσις τοῦ δυσχεροῦς προβλήματος περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ γηίνου φλοιοῦ, καὶ ἐνταῦθα ἐγκεῖται ὁ λόγος· δι' ὅν ἡ δημοσίευσσις τῶν ὠραίων τούτων ἐρευνῶν τοῦ διαστίμου χημικοῦ ζωηρὰν ἐνεποίησεν αἰσθητὴν ἐκτὸς τοῦ εἰδικοῦ κύκλου τῶν σοφῶν, δι' οὗ μόνον ἦτο αὕτη προωρισμένη.

Αἱ ἐπινοήσεις τῶν κυρίων Jablochhoff καὶ Graham Bell εἰς ἐνδὸς καὶ ἡ τοῦ κ. Fremy εἰς ἄλλου ὑπῆρξαν, δυνάμεθα εἰπεῖν, αἱ «σπουδαιοφανεῖς ἐπινοήσεις» τοῦ ἔτους· ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ὑπάρχει σειρὰ ἐργασιῶν μεγίστης ἀξίας, αἵτινες δὲν δυνάμει νὰ λησμονηθῶσι, διότι μεγάλην κατέχουσι θέσιν ἐν τῇ τῶν ἐπιστημῶν προόδῳ.

Τὰς ἐργασίας ταύτας συνοψίζομεν ἐν τοῖς ἐπο-

Αἱ ἀστρονομικαὶ γνώσεις ἐπλούτησαν κατὰ τὸ ἔτος 1877 διὰ δέκα νέων μικρῶν πλανητῶν, τηλεσκοπικῶν λεγομένων, καὶ διὰ δύο δορυφόρων εἰς τὸν πλανήτην τοῦ Ἄραως ἀνηκόντων, τὸ πρῶτον τῇ 20 αὐγούστου παρατηρηθέντων ἐν τῷ ἀστεροσκοπεῖῳ τῆς Οὐασιγκτῶνος· τῷ 1877 παρετήρηθησαν καὶ τέσσαρες κομήται. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἀστρονομικὸς κόσμος ἐθρήνησε τὴν στέρην τοῦ Λεβεριῆ, διαστίμου γάλλου ἀστρονόμου, θανόντος ἐνῶ ἐπεράτω τὸ μέγα ἔργον, περὶ ὃ ἐπέκεινα τῶν τριάντα τοῦ βίου αὐτοῦ ἔτων κατέτριψε, ἦτοι τὴν πλήρη θεωρίαν ἅπαντος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Ὁ κ. Λεβεριῆ ἐπρόφρασε νὰ ἴδῃ ἐγκαθιδρυμένον ἐν τῷ ἀστεροσκοπεῖῳ τῶν Παρισίων ἐπιστρέψιμον μεσημβρινὸν κύκλον κολοσσαίων διαστάσεων καὶ δυνάμειος μεγίστης, διὰ τῆς ὁποίας καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐξερεύνησις τῶν μεγίστων τοῦ οὐρανοῦ βαθυτήτων. Τὸ μέγα τοῦτο ἀστρονομικὸν ὄργανον, ὡς καὶ τὸ πλεῖστον ἀστρονομικὸν ὄργανον τοῦ μετεωροσκοπεῖου τῆς Λυῶνος, ὀφείλεται εἰς τὴν ὄντως βασιλικὴν μεγαλοδορίαν τοῦ κ. Ραφαὴλ Bischoffsheim, λίαν γνωστοῦ ἐν Παρισίῳ διὰ τὰς ἀνεξαντλήτους αὐτοῦ ἀγαθοεργίας καὶ τὰς μεγάλας συμπαθείας πρὸς τοὺς ἐπιστήμονας.

Εἰς τὸν κύκλον τῆς χημικῆς προσετέθησαν δύο ἐπινοήσεις, ἦτοι δύο νέαι μετὰλλων ἀνακαλύψεις, τοῦ *levoesium* καὶ τοῦ *davyum*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀνεκαλύφθη ἐντὸς χαλκίτιδος γῆς τῆς Ἀριέγης ὑπὸ τοῦ κ. Prat, μέλους τῆς ἐν Βορδιγάλαις ἐταιρίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἐξήχθη ἐκ λευκοχρυσόφορον ἄμμων ὑπὸ τοῦ ῥωσσοῦ χημικοῦ κ. Σεργίου Κέρλ.

Ἄξιαι σημειώσεως εἶναι αἱ σοφαὶ ἐρευναι περὶ τοῦ τεχνητοῦ κύανου αἱ τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἐπιχειρηθεῖσαι ὑπὸ τῶν κυρίων Πλήκ καὶ Λιμιλίου Γουμέλ, ὅστις ἐξηκολούθησε τὰ λαμπρὰ ἔργα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ I. B. Γουμέλ, εἰς ὃν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ βιομηχανία πολλὰ βεβαίως ὀφείλουσι διὰ τὸν τεχνητὸν κύανον, μίαν τῶν λαμπροτέρων κατακτῆσεων τῆς νεωτέρας χημείας.

Δύο χημικοὶ ἀπεράσισαν ταυτοχρόνως ἰδίᾳ ἕκαστος νὰ λύσωσι τὸ πρόβλημα τῆς ὑγροποιήσεως τοῦ ὀξυγόνου καὶ τῆς στερεοποιήσεως αὐτοῦ δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ὁ κ. Ραούλ Πικτέ ἐκ Γενεύης ἀνήγγειλε τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τὸ σπουδαῖον τοῦτο γεγονός ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 24 δεκεμβρίου, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὁ κ. Ἐρρίκος Σαιν Κλαίρ Λεβίλ ἐπληροφόρει τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ὅτι ἐὰν ἐπεθύμουν νὰ ἀνοίξωσιν ἐσφραγισμένον δεμάτιον κατατεθειμένον ὑπ' αὐτοῦ τῇ 3 δεκεμβρίου, θὰ εὕρωσιν ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ρα-

ούλ Πικτέ ἐξηγγελλόμενον ἀποτέλεσμα εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει ὁ κ. Καγετέ.

Εἰ καὶ αἱ πρὸς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐνέργειαι τῶν κυρίων Καγετέ καὶ Πικτέ ἦσαν ἀνεξάρτητοι καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου διαφόρους ἠκολούθησαν οἱ ἐργαζόμενοι μεθόδους καὶ ἐργαλεῖα, ἡ προτεραιότης τῆς ὑγροποιήσεως τοῦ ὀξυγόνου ἀνήκει ἐπίσης τῷ κ. Cailletet, δικαίως τιμηθέντι τελευταίως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ περὶ τῆς ὑγροποιήσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ φωτοερίου.

Ὁ κ. Ζιφφάρ κατεσκεύασε μηχανισμὸν πρὸς παρασκευὴν ὕδρογόνου ἐν μεγάλῃ ποσότητι, πρωρισμένου οὐ μόνον εἰς πλήρωσιν ἀεροστάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς θέρμανσιν καὶ φωτισμὸν.

Ὁ κ. Testud de Beaugard ἐπενόησε κατασκευὴν πρὸς ἀσφάλειαν κατὰ τῶν φοβερῶν ἐκρήξεων τῶν ἀτμολεβήτων.

Τὸ σχέδιον περὶ ἐτητίου μεγάλου περὶ τὴν γῆν περίπλου, ὀργανωθὲν ἐν Παρισίῳ μετὰ λυσιτελοῦς καὶ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος ὑπὸ ἐταιρίας οἰκονομολόγων, μελῶν τοῦ Πανακαδημίου καὶ ναυτικῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἐταιρία περὶ πλῶν περὶ τὸν κόσμον τιμῆ οὐχ ἦτον τὴν ἐπιστήμην*, ἦτις τοσαύτας ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἐκαρπώσατο ὠφελείας.

Η ΚΟΜΗ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΚΛΗΡΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθ. 4).

Ὅπως δὲ οἱ μετανοοῦντες ἐγένοντο πρόδρομοι τῶν μοναχῶν ἐν τῇ κορυφῇ, οὕτω καὶ οἱ μοναχοὶ τῶν κληρικῶν, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ ὁ μὲν αὐστηρὸς τῶν μοναχῶν βίος ὡς ἀγγελικὴ τις πολιτεία ἐνομιζέτο ἀξιωματικῶς καὶ τῷ ἐν κόσμῳ ἀνωτέρῳ τε καὶ κατωτέρῳ κλήρῳ ἀξιόστιστος, οἱ δὲ ἐπίσκοποι, ἐκ τῶν μοναστηρίων συνήθως λαμβανόμενοι, ἔφερον μετ' ἐαυτῶν πολλὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἔθιμα, καὶ διὰ τοῦ κύρους αὐτῶν ἐπέβαλλον αὐτὰ καὶ τῷ λοιπῷ κλήρῳ. Οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος φαίνεται ἐπικρατήσαν παρὰ τοῖς κληρικοῖς τὸ ἔθος τοῦτο τῆς κορυφῆς. Ἡ ἐν Καρθαγένῃ τῷ 436 συναλοῦσα σύνοδος ἀπηγόρευσε τοῖς κληρικοῖς σὺν τῇ κομποτροφίᾳ καὶ τὴν πωγωνοτροφίαν *Clericus nec comam nutrit, nec barbam* (Statut. Eccl. Ant. Can. 44). Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν κορυφῇ τῶν μετανοοῦντων καὶ τῶν μοναχῶν ἦν ἀνάμικτος πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦ κλήρου ἀξίωμα, διὰ τοῦτο δὲν ἤδυνάτο νὰ εἰσαχθῆ παρ' αὐτῷ τοιαύτη, οἷα ἦν παρ' ἐκείνοις. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀτοπημάτων τῶν Λοκαριστῶν

ἀποδοκιμάζετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐν χροῖ κοῦρὰ τῶν κληρικῶν αὐτῶν (Optatus Meleitanus de schism. Donat. lib. 2, 22). Καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ εἰς τὸ MB' Κεφ. τοῦ Ἱεζεκιὴλ ἀποδοκιμάζων ἐξ Ἰσου τὴν τε μακρὰν κόμην καὶ τὴν ἐν χροῖ κοῦρὰν συνίστησι τοῖς κληρικοῖς κόμην βραχεῖαν. Τοιαύτην δὲ πράγματι ἔφερον κόμην οἱ κληρικοὶ πάντες, πρὸ τῆς χειροτονίας συμμέτρως μὲν ἀπάσας τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας ἀποχειρόμενοι (Εὐαγγ. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, κς', «τὴν κόμην ἀποθέμενος πρεσβύτερος χειροτονεῖται»), ἐν χροῖ δὲ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν μοναχῶν μόνον τὰς τῆς κορυφῆς τρίχας κύκλω ξυροῦντες, ἔθος, οὗ τινος λείψανον φαίνεται ἡμῖν ἡ καὶ νῦν ἐστὶ πρὸ τῆς χειροτονίας γινομένη κοῦρὰ τριχῶν τινῶν τῆς κεφαλῆς. Ἡ κυκλωτέρη δὲ αὕτη ἐπὶ τῆς κορυφῆς κοῦρὰ ὡς τις στέφανος ἡ εἰκονίζε τὸν ἀκάνθινον τοῦ Σωτῆρος στέφανον, ἡ ἐχρησίμευεν ὡς σύμβολον τοῦ «βασιλείου ἱερατεύματος» (1 Πέτρ. β'. 9). Μεταξὺ δὲ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὑπῆρχε διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸν τρόπον αὐτῆς. Ἐν τῇ Δύσει ἐπεκράτει ἡ λεγομένη κοῦρὰ τοῦ Πέτρου (tronsura Petri), ὡς ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου τούτου τὴν ἀρχὴν ἔχουσα, καθ' ἣν τῶν τριχῶν τῆς κορυφῆς ὅλως ἀποχειρομένον μόνον στενή τις πρὸς τὰ κάτω ὑπελείπετο στεφάνη. Οὕτως ἡ τετάρτη ἐν Τολέδῳ τῷ 633 συνελθούσα σύνοδος, ἀποδοκιμάζουσα τὴν συνήθειαν τῶν ἐν Καλλιτικῇ (χώρᾳ τῆς Ἰσπανίας) ἀναγνωστῶν, οἵτινες μικρὸν μόνον τῆς κορυφῆς μέρος ἀποχειρόμενοι τὰλλα ἔτρεπον κόμην κατὰ τοὺς λαϊκοὺς, διὰ τοῦ 41 αὐτῆς κανόνος ὀρίζει τὰδε: Omnes clerici, vel lectores, sicut Levitae et sacerdotes, detonso superius toto capite, inferius solum circuli coronam relinquant, non sicut hucusque in Gallæciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixius ut laici comis, in sola capitis apice modicum circulum tondunt; ritus enim iste in Hispania hucusque hæreticus fuit. Τοῦτον δὲ βεβαίως τὸν τύπον τῆς κοῦρᾶς ὑπαινίσσεται ὁ ἱερός Φώτιος ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀπολογητικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, λέγων περὶ τῶν Δυτικῶν, ὅτι περιτροχὰ κείρουσι τοὺς ἑαυτῶν κληρικούς (α). Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ἐπεκράτει ἄλλη κοῦρὰ ἡ παρὰ τινῶν λεγομένη τοῦ Παύλου (tronsura Pauli), καθ' ἣν μικρὸν μόνον τῆς κορυφῆς μέρος ἐξυρετο, τῶν λοιπῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν βραχεῖως

(α) Ὁ νῦν παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἱερεῦσι παρατηρούμενος περιορισμὸς τῆς κοῦρᾶς εἰς μικρὸν τι τῆς κορυφῆς μέρος εἶναι μεταγενέστερος.

ἀποκοπτομένων. Ὁ ΔΓ' κανὼν τῆς πενθέκτης συνόδου, ἀπαγορεύων τὴν ἐπιτέλεσιν κληρικῶν ἔργων τοῖς μὴ ἀξιοθετοῖς χειροθεσίας καὶ εὐλογίας ἐπισκόπου ὀρίζει: «μηδένα τῶν ἀπάντων συχωρεῖν ἐπ' ἀμβώνας κατὰ τὴν τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων τάξιν τοὺς θεῖους τῷ λαῷ λόγους ἀποφωνεῖν. εἰ μὴ τι ἀνιερατικῇ κορυφῇ χρησῆται ὁ τοιοῦτος κτλ.» Πῶς δὲ ἡ ἡραιωμένη αὕτη τοῦ κανόνος φράσις νοητέα, δεικνύουσιν οἱ τῶν κανόνων ἐρμηνευταὶ Ζωναρᾶς καὶ Βαλαμῶν, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτῶν ὁ μὲν ἀποδίδους αὐτὴν διὰ τοῦ «ὅς οὐ κατὰ τὴν ἱερατικὴν συνήθειαν τὴν κόμην κέκαρται», ὁ δὲ Βαλαμῶν ποιούμενος διάκρισιν μοναχικῆς ἀποκάρσεως καὶ κληρικῆς ἐπικουρίδος (πρβλ. καὶ τὸν ΙΔ' Κανὼνα τῆς ἐβδόμης οἰκουμένης συνόδου μετὰ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν αὐτῶν ἐρμηνευτῶν).

Ἐπίσης ἡ αὕτη πενθέκτη σύνοδος τὸν λόγον ποιουμένη περὶ τῶν διὰ βαρῆα ἀμαρτήματα καθαιρουμένων κληρικῶν ἐν τῷ ΚΑ' αὐτῆς κανόνι ὀρίζει περὶ αὐτῶν: «εἰ μὲν ἐκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὄρωντες ἀθετοῦσι τὴν ἀμαρτίαν, δι' ἣν τῆς χάριτος ἐκπεπτώκασι, καὶ ταύτης τέλειον ἀλλοτρίους ἑαυτοὺς καθιστώσι, τῷ τοῦ κλήρου κειρέσθωσαν σχήματι: εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἀναιδέτως αἰρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοὶ τὴν κόμην ἐπιτρεφέτωσαν κτλ.» Ὅτι δὲ ἡ φράσις τῷ τοῦ κλήρου κειρέσθωσαν σχήματι οὐδὲν ἄλλο ἐννοεῖ ἢ τὸν ἀνωτέρω διαγραφέντα τύπον τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατούσης κοῦρᾶς, μαρτυροῦσιν οἱ αὐτοὶ ἐρμηνευταί, ὁ μὲν Ζωναρᾶς μεταφράζων τὴν τοῦ κανόνος φράσιν διὰ τοῦ τὰς τῆς κορυφῆς ξυρεῖσθαι τρίχας, ὁ δὲ Βαλαμῶν ἐπεξηγηματικώτερον λέγων κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν κατὰ κληρικούς, ἡ γουν ἔχειν τὴν λεγομένην παπαλήθραν. Καὶ ποία μὲν ἡ τῆς λέξεως ταύτης παραγωγή, καὶ ἐκ τίνος ἀκριβῶς χρόνου ἦν ἐν χρήσει, ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν: ὅτι ὅμως ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου τοῦλάχιστον αἰῶνος ἐχρησίμευεν ὡς τεχνικός ὅρος τῆς κοῦρᾶς ἐκείνης τοῦ ἡμετέρου κλήρου, ἐπικυροῦται ἐκ τῆς πρὸς Κηρουλάριον ἐπιστολῆς τοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου, ὅς μεταξὺ ἄλλων ἀπαντῶν καὶ πρὸς τὴν κατὰ Λατίνων κατηγορίαν ἐκείνου περὶ τῆς ξυρήσεως τοῦ πώγωνος τῶν ἱερέων αὐτῶν, μετ' ἀξιεπαίνου μὲν χριστιανικῆς μετριοπαθείας καὶ ἀγάπης, οὐχὶ ὅμως καὶ μετ' ἀξιοθαυμάστου εὐθυκρισίας λέγει τὰδε: «Καὶ ἡμεῖς γαρὰ βραχὺν ἔπι τῆς κεφαλῆς ποιοῦμεν εἰς τιμὴν πάντες τοῦ κορυφαίου τῷ.

1) Θεωροῦσιν τινες τὴν λέξιν ταύτην συριακὴν.

Ἀποστόλων Πέτρου, ἐπ' ἣν ἡ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία ἐπιφοδοῦνται: ὁ γὰρ ἐπὶ ὕβριν τοῦ ἁγίου οἱ δυσσεβεῖς ἐφεύρον, τοῦτο ἡμεῖς εὐσεβοῦντες εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ τιμὴν πεποιήμεθα. Ῥωμαῖοι μὲν ξυρώντες τοὺς πώγωνας, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὴν παπαλήθραν ἐπιτηδεύοντες». Βεβαίως, ὡς ὁ Ἀντιοχείας Πέτρος, δὲν ἦσαν οἱ πάντες εὐπιστοὶ καὶ πρόθυμοι νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων προταγομένην ταύτην παράδοσιν πρὸς ἐξήγησιν τάχα καὶ αἰτιολογίαν τῆς ξυρήσεως τοῦ πώγωνος καὶ τῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς κοῦρᾶς, ἐθεώρουν δὲ αὐτὴν ὡς γινομένην πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἀκανθίνου, καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται, στεφάνου τοῦ Σωτῆρος. Οὕτω Γεώργιος ὁ Σχολάριος (παρὰ Δοσιθέῳ ἐν τόμῳ ἀγάπης σελ. 315) μνημονεύων τῆς παραδόσεως ἐκείνης τῶν Λατίνων λέγει: «Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης τοῦτο (τὸ ξυρεῖσθαι τοὺς πώγωνας) παρέλαθεν: ὅπερ γὰρ οἱ ἀσεβεῖς εἰς ὕβριν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐποίησαν τὸν ἐκείνου τίλλοντες πώγωνας. τοῦτο ἡμεῖς εἰς τιμὴν ἐκείνου πράττομεν, οὐδ' ἀπερ καὶ τὸ κείρεσθαι κυκλικῶς τὴν τῶν ἱερέων κεφαλὴν: ἀλλὰ τοῦτο τὸν ἀκάνθινον στέφανον παραλάβομεν πάντως». Ὁμοίως δὲ καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης (ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ θεῖου ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ΜΕ') λέγει «ἡ εἰκὼν τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου διὰ τῆς κοῦρᾶς τῶν τριχῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τῶν ἱερωμένων ἐκτυποῦται» καὶ (αὐτόθι Ἑρωτ. ΚΕ') «τὸν ἀκάνθινον δὲ στέφανον εἰκονίζει ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ κοῦρὰ τοῦ ἱερέως ἀπὸ τοῦ ἀναγνώστου διδομένη, καὶ ὀφειλομένη διενεργεῖσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ἀπασί πάντοτε, ὡς καὶ τοῖς ἱερομονάχοις τοῦτο σύνθησι ποιεῖν, εἰ καὶ ἐπὶ πλέον ἐκείνοι διὰ καὶ τὴν τοῦ μοναχοῦ κοῦρὰν. (Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ περὶ χειροτονίας βιβλίον κεφ. ΡΝΗ' καὶ ΡΝΘ'). Ἰδ. καὶ ὅσα ἐν τῷ Πηδάλῳ λέγει ὁ μεμβρανοφάγος καὶ πολυμαθὴς Ἀθωνίτης Νικόδημος ἐν σημειώσει εἰς τὸν ΚΑ' κανόνα τῆς πενθέκτης συνόδου).

(Ἀκολουθεῖ).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ.

Η ΤΩΝ ΛΕΡΙΩΝ ΣΤΕΡΕΩΣΗ.

Ἐγράψαμεν ἦδη ἐν τῷ τελευταίῳ ἡμῶν ἀριθμῷ περὶ τῶν λίαν ἐνδιαφερόντων πειραμάτων, ὅπερ ὁ κ. Cailletet ἐνώπιον πολλῶν χημικῶν καὶ φυσιοδιδασκῶν ἐποίησεν ἐν Παρισίοις καὶ δι' ὧν ἐπέτυχεν πληρέστατα εἰς τὴν ὑδροποίησιν τοῦ ἀζώτου καὶ τοῦ ὑδρογόνου καὶ ἐπομένως τοῦ ἀτμο-

σφαιρικοῦ ἀέρος. Τοῦτο ἐγένετο τὴν 19/31 δεκεμβρίου 1877. Τὴν 30/11 Ἰανουαρίου ὁ κ. Δυμάς, ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀνεκοίνου ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τηλεγράφημα ὅπερ πρὸ μικροῦ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐν Γενεύῃ κ. Ραούλ Πικτέ, ἀγγέλλοντος αὐτῷ ὅτι κατώρθωσε νὰ στερεοποιήσῃ τὸ ὑδρογόνον. Τὸ τηλεγράφημα εἶχεν οὕτως

Γενεύῃ, 11 Ἰανουαρίου, 11 ὥρ. ἑσπέρας.

Χθὲς ὑδροποίησα τὸ ὑδρογόνον διὰ πίεσεως 650 ἀτμοσφαιρῶν καὶ 140 βαθμῶν ψύχους. Τὸ ἀέριον ἐστερεοποιήθη διὰ τῆς ἐξατμίσεως. Τὸ ἐκβαλλόμενον εἶχεν ὑποκύανον χροῖαν διαλείπουσαν, εἰς δὲ τὸ ὑῶς παρεῖχε τὴν αἰσθησιν, ἣν σφοδρὰ προβολὴ ψηγμάτων μολύβδου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μετὰ χαρακτηριστικώτατου τριγμοῦ. Τὸ στερεὸν ὑδρογόνον ἠδυνήθη νὰ διατηρηθῇ λεπτά τινα ἐν τῷ σίφωνι.

ΡΑΟΥΛ ΠΙΚΤΕ.

Ὁ κ. Δυμάς συνώδευσε τὴν κοινοποίησιν ταύτην διὰ σπουδαιοτάτων σχολίων. Καὶ πρῶτον ὑπέμνησε μετὰ δικαίας ὑπερηφανίας ὅτι προεῖδε πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐν τῇ Περὶ χημείας πραγματείᾳ αὐτοῦ ὅτι τὸ ὑδρογόνον θεὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς μέταλλον: τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ὁ κ. Πικτέ ἐπεχείρησε τὰ θαυμάσια αὐτοῦ πειράματα καὶ εὐτυχῇ θεωρεῖ ἑαυτὸν ὅτι ἐπέζησεν ἀρκούντως ὅπως ἴδῃ πραγματοποιημένην πρόφρησιν, περὶ τῆς εἶχε πεισθῆ ἐκ πολλῶν μελετῶν. Ταξινομῶν ὁ κ. Δυμάς πάσας τὰς χημικὰς οὐσίας κατέδειξεν ὅτι τὰ ἀπλᾶ σώματα δύνανται νὰ καταταγῶσιν εἰς διάφορα φυσικὰ γένη, ὧν τὰ διάφορα μὲν ὀλιγίστην πρὸς ἄλληλα ἔχουσι συνθετικὴν ἔλξιν: τὸναντίον τὰ μὲν τῶν διαφόρων γενῶν εὐχερῶς τὰ μὲν μετὰ τῶν δὲ σχηματίζουσι πολλοὺς συνδυασμούς. Κατανοήσας ὁ κ. Δυμάς ὅτι τὸ ὑδρογόνον εὐχερῶς μὲν μετὰ τῶν μεταλλοειδῶν συνδυάζεται, δυσχερέστατα δὲ μετὰ τῶν μετάλλων, ἐθεώρησεν ἔκτοτε τὸ ὑδρογόνον ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, εἰς ἣν ὁ χρυσοῦς, ὁ ἀργυρος, ὁ λευκόχρυσος κλπ. Ἀνακαλυφθέντος ἔπειτα ὅτι κάλλιστος ἦν ἀγωγὸς θερμότητος καὶ τὰ μάλιστα ἡλεκτρικὸν τὸ σῶμα, ὅπερ ἐτόλμησε ν' ἀποκαλέσῃ ἀεριώδες μέταλλον, ἐπεκυρώθη ἡ θεωρητικὴ αὐτοῦ ἰδέα, ἣν μετὰ τινος διαταγμοῦ ἐξήνεγκεν. Ἡ ἀμφιβολία τοῦ λοιποῦ δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ δύνασθε νὰ ἦσθε βέβαιοι, εἶπεν, «ὅτι πίνοντες ποτῆριον ὕδατος, καταπίνετε μεταλλικὸν ὄξυδιον».

Ὁ σοφὸς χημικὸς ἐπέμεινεν εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ τὴν διαφορὰν τῶν λαμπρῶν πειραμάτων τοῦ Cailletet ἀπὸ τῶν τοῦ κ. Πικτέ. Ὁ κ. Cailletet κατέδειξε θαυμασίως τὸ δυνατόν τῆς εἰς στερεὴν ἡ

ὕγραν κατάστασιν μεταποιήσεως πάντων τῶν ἀερίων, ἀλλὰ δὲν ἐμερίμνητε νὰ ἐπινοήσῃ μέσον ὅπως συλλέξῃ αὐτὰ ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην μορφήν. Ὁ δὲ κ. Πικτέ, μετὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ ὀργάνων δι' ὧν δυνατόν εἶναι νὰ ἐκθρῶσκωσι τὰ ὑδροποιηθέντα ἀέρια εἰς τὰ ἐκτός, ἐποίησατο ἄρα ἐν πλεόν βῆμα τοῦ κ. Cailletet. Ὁ κ. Δυμάς παρετήρησεν ὅτι ἡ ἀπόδειξις τοῦ κ. Cailletet ἐστὶ τελεία ὑπὸ θεωρητικὴν ἔποψιν, καθ' ὅσον ἀδύνατον νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι οἱ καπνοὶ ὅσοι διαταράττουσι τὸ διαφανές τοῦ σίφωνος παράγονται ἐξ ἀτμοῦ ὕδραργύρου. Ἀδύνατον ἐπίσης νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἄτομα ὑγρασίας διέφυγον τὰ ἰσχυρὰ ξηράσεως μέσα ὅσα μετεχειρίσθη ὁ κ. Cailletet. Παρατηρητέον μάλιστα ὅτι οἱ ἀτμοὶ ὕδραργύρου, οἵτινες ἐπισκιάζουσι τὸν σίφωνα αὐτοῦ, ἔχουσι βαθύτερον χρώμα ἢ τὰ τῶν ἄλλων ὑδροποιηθέντων ἀερίων, ὡς συμβαίνει ἐὰν τὸ σῶμα τοῦτο πράγματι μεταποιηθῆ εἰς στερεὰν κατάστασιν. Ὁ τριγμῶς, δὲν ἀναγγέλλει ὁ κ. Ραούλ Πικτέ, οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ἐὰν τὴν προβολὴν ἀπαρτίξῃ νεφύλλιον μορίων ὁμοίων πρὸς ῥιπίσματα σιδήρου.

Περὶ τοῦ πειράματος ὑπερ ἐποίησεν ὁ κ. Πικτέ πρὸς στερεοποίησιν τοῦ ὑδρογόνου ἡ "Ἐφημερίς τῆς Γενεύης" δίδωσι τὰς ἐπομένους πληροφορίας.

Τὸ ἑσπέρας τῆς πέμπτης, 29/10 Ἰανουαρίου, ὁ κ. Ραούλ Πικτέ προέβη ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῆς πρὸς κατασκευὴν φυσικῶν ὀργάνων Ἐταιρίας εἰς τὴν ὑδροποίησιν τοῦ ὑδρογόνου. Τὸ πείραμα γινόμενον ἐπὶ παρουσίᾳ ἱκανῶν προσώπων ἐπέτυχε πληρέστατα. Ἡ πίεσις ἤρξατο ὑψουμένη τὴν 81½ ὥραν· βαθμιαίως καὶ ἤρεμα ἀφίκετο τὴν 9 ὥραν καὶ 7 λεπτὰ εἰς 650 ἀτμοσφαιρας, τότε δὲ ἐπὶ τινε λεπτὰ ἐγένετο στάσιμος· τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνοιγέντος τοῦ στρόφιγγος τῆς ἐξόδου ἐξέθερε κυανόχρους προβολή, παράγουσα ὀξὺν ἔχον ὁμοίον πρὸς τὸν πεπυρακτωμένης σιδήρεας βάρβδου βυθίζομένης εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ προβολὴ ἐγένετο πάραυτα διαλείπουσα καὶ παρετήρηθη ὡσεὶ γάλαζα στερεῶν σωμάτων προβαλλόντων μεθ' ὀρμῆς εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπου ἡ πτώσις αὐτῶν παρήγε τριγμὸν τινα. Ὁ στρόφιγγς ἐκλείσθη καὶ ἡ πίεσις ἦτις ἦν τότε 370 ἀτμοσφαιρῶν κατέβηκεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μέχρι 320 ἀτμοσφαιρῶν καὶ διατηρηθεῖσα ἐπὶ τινε λεπτὰ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀνῆλθεν ἔπειτα μέχρι 325 ἀτμοσφαιρῶν. Τὴν ὥραν ταύτην τοῦ στρόφιγγος ἀνοιγέντος καὶ αὖθις ἡ προβολὴ ἦν τοσοῦτον διαλείπουσα, ὥστε ὀθλον ἀπέβη ὅτι ἀποχρυστάλλωσις ἐγένετο ἐντὸς τοῦ σίφωνος. Τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐξόδου τοῦ ὑδρογόνου ἐν ὑγρῇ καταστάσει, ὅτε ἡ θερμοκρασία ἤρξατο ἐπιτεινομένη διὰ τῆς ἐπισχέσεως τῶν ἀντλιῶν. Οὕτω

κατεδείχθησαν πραγματικῶς ἡ ὑδροποίησις καὶ μάλιστα ἡ στερεοποίησις τοῦ ἀερίου τούτου, ὅπερ ἐκ πολλῶν πιθανοτήτων ἐθεωρεῖτο ὡς ἀναγόμενον κατὰ τὰς ιδιότητας αὐτοῦ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μετάλλων.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

ΑΓΓΛΙΚΑ ΕΘΙΜΑ — Οὐδεὶς νοεῖ τὴν ἀγγλικὴν χιρκακτῆρα, γράφει περιηγητὴς τις, ἐὰν μὴ ἐπισκεψθῆ ἐπιμελῶς τὰ νοσοκομεῖα τοῦ Λονδίνου. Ὁσον μεγάλη ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ ὑπάρχει ἡ εὐτυχία καὶ ἀφθονία, τοσοῦτον φοβερὰ συνυπάρχει ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἐλεεινότης. Δι' ἕκαστον νόσημα ὅμως ἀνδρῶν ἐιδικῶν νοσοκομεῖτον, ὡς δι' ἕκαστον εἶδος δυστυχίματος συνέστη ἐιδικὸς σύλλογος. Εἷς σύλλογος ἐπιτηρεῖ τὴν νύκτα καὶ συλλαμβίνει τοὺς πεπτωκότας καὶ ἀφίλους, καὶ τοὺς φέρει εἰς ἐπίγνωσιν· ἕτερος ὑποστηρίζει ἀπολυθέντας καὶ καταδίκους· ἄλλος προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ γνωστοὺς κλέπτας· ἄλλος δὲ βοηθεῖ ναυαγούς, ξένους, χήρας, ὄρφανά. Πάσας τὰς κακίας τοῦ κόσμου ἐὰν εἶχεν ὁ Ἄγγλος, θὰ ἐξήρκει μόνη ἡ ἀρετὴ του αὐτῆ ἵνα τὰς καλύψῃ ἀπάσας. Συχνάκις αἱ ἐφημερίδες τοῦ Λονδίνου δημοσιεύουσι δωρεὰς χιλιάδων λιρῶν ἀνωνύμων προσώπων πρὸς φιλανθρωπικὰ καταστήματα.

Ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ, ἐτάκις ὁ βασιλεὺς ἢ ἡ βασίλισσα ἐπικυροῦν γενικὸν νομοσχέδιον, ὁ τούτων γραμματεὺς ἀνακραυγάζει γαλλιστὶ *La Reine le veut* κυρουμένου μερικῶν νομοσχεδίου, λέγει *Soit fait comme il est désiré!* περὶ δὲ χρηματικῆς βοηθείας, λέγει *La Reine remercie ses loyaux sujets, accepte leur bénévolence, et aussi le veut*. Αἱ γαλλικαὶ αὐταὶ ῥήτραι εἶναι λείψανα δουλείας καλαϊᾶς, διατηροῦνται δὲ ἕως τῆς σήμερον ὅπως ἀναμιμνήσκωσι τοὺς Ἄγγλους ὅτι, ὡς ἄλλοτε, οὕτε καὶ νῦν καὶ πάντοτε δυνατόν νὰ καταστραφῆ ἡ ἀγγλικὴ ἐλευθερία ὑπὸ ξενοκρατίας. Ἀπὸ τοῦ 1066, ὅτε ἐδέσποσε τῆς Ἀγγλίας Γουλλιέλμος ὁ Πορθητῆς, αὐλικὴ καὶ δικαστικὴ γλῶσσα ὑπῆρξεν αὐτόθι ἡ γαλλικὴ, ἐξ ἧς, μετὰ τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς ἀναμιχθείσης, προέκυψεν ἡ νῦν ἀγγλικὴ. (Ἐστία).

Ἄ ὁπεύθυνος Ε. ΠΑΠΙΤΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ^ας.